KONYA HİLÂL-İ AHMER CEMİYETİ'NİN CUMHURİYETİN İLK YILLARINDAKİ FAALİYETLERİ (1923-1927)

Osman AKANDERE*

GİRİŞ

Günümüzde Türkiye Kızılay Derneği[1] veya kısaca Kızılay olarak bildiğimiz bu cemiyet, 134 yıllık derin bir geçmişe sahiptir. II Haziran 1868 tarihinde *"Mecrûhîn ve Mardâ-yı Askeriyeye İmdâd ve Muavenet Cemiyeti"* olarak kurulan Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, 14 Nisan 1877'de *"Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti"* adını alınış ve bu ad altında faaliyetlerini saltanatın kaldırıldığı tarihe kadar sürdürmüştü. Saltanatın kaldırılması üzerine Osmanlı Devleti de tarihe intikal ettiği için cemiyet, 2 Kasım 1922'de *"Türkiye Hilâl-i Ahmer Cemiyeti"* adını alınıştır. Cemiyet, bu kez de 28 Nisan 1935'te *"Türkiye Kızılay Cemiyeti"* ve nihayet 1945 yılında da *"Türkiye Kızılay Derneği"* adını alınıştır"[2].

Tarihî süreç içerisinde farklı isimlerle faaliyet sürdürmüş olan Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin değişmeyen tek özelliği ise; insanlar arasında dil, din ve ırk farkı gözetmeksizin yardımlaşmayı temel ilke olarak faaliyetlerine yansıtması olmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti'nin Osmanlı Devleti'nden devralarak yaşattığı ve hatta gelişmesine büyük önem verdiği nadir cemiyetlerden birisi de Hilâl-i Ahmer Cemiyetidir. Gerçekten de bu cemiyet Cumhuriyet Türkiye'sinde sadece bir hayır ve yardımlaşma kurumu olmamış, yapılan çağdaşlaşma hareketlerinde öncülük ederek, Türk toplumunda insanî değerlerin yerleşmesinde de önemli rol üstlenmiştir [3].

I. KURULUŞUNDAN CUMHURİYETE KADAR KONYA HİLÂL-İ AHMER MERKEZİ'NİN FAALİYETLERİ

* Prof. Dr. Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

[1] Kızılay'ın kuruluşundan günümüze kadar olan tarihi ve faaliyetleri konusunda bu güne kadar yapılmış en kapsamlı araştırma* Hilâl-i Ahmer'den Kızılay'a ve Kızılay (Hilâl i Ahmer) Cemiyeti (1914-1925) *isimli çalışmalardır. Bunlardan* Hilâl-i Ahmer'den Kızılay'a *isimli çalışına; Prof. Dr. Seçil Karal Akgün ve Öğrt. Gör. Murat Uluğtekin tarafından, tamamen Kızılay Arşivi'nde bulunan belgelere dayalı olarak yapılmış ve birincisi 2000 ve ikincisi 2001 yılında çıkan iki kitap olarak yayınlanmıştır. Bu kitaplar için bkz. Seçil Karal Akgün-Murat Uluğtekin,* Hilâl-i Ahmer'den Kızılay'a, *I. Kitap, Ankara 2000 ve Seçil Karal Akgün, Murat Uluğtekin,* Hilâl-i Ahmer'den Kızılay'a, *II. Kitap, Ankara 2001. Diğeri ise, Prof Dr. Mesut Çapa tarafından 1989 yılında hazırlanmış olan* "Kızılay (Hilâl-i Ahmer) Cemiyeli(1914-1925)" *isimli Doktora çalışmasıdır. Bu çalışma da Kızılay Arşivi ile diğer ar- şivlerdeki belgelere dayalı olarak yapılmış ancak bugüne kadar kitap haline getirilememiştir. Bu çalışma için de bkz. Mesut Çapa, "Kızılay (Hilâl-i Ahmer) Cemiyeti(1914-1025)", (Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi), Ankara 1989.

[2] Seçil Karal Akgün, Murat Uluğtekin, **Hilâl-i Ahmer'den Kızılay'a,** II. Kitap, Ankara 2001

[3] Akgün -Uluğtekin, ***aynı eser,*** s. 2-3

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin Konya'da kurularak faaliyete geçmesi, Balkan Savaşı yıllarında olmuştur. Cemiyetin kuruluş yıllarıyla ilgili faaliyetleri konusunda ulaşabildiğimiz çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Ancak inanıyoruz ki, Konya Hilâl-i Ahmer Cemiyeti de Balkan Savaşı esnasında ve savaşın bitiminden sonra başlayan "*Büyük Rumeli Göçleri"* ile ülkemize gelen soydaş ve dindaşlarımıza yardıma koşmuştur.

Nitekim Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Genel Merkezi, Anadolu'nun muhtelif vilâyetlerine gelen ve zor durumda olan muhacirlere de yardım edilmesi için Bursa, Aydın, Ankara ve Konya Hilâl-i Ahmer merkezlerinden bilgi istemişti. Konya Hilâl-i Ahmer Merkezi de bu yardımı yapabilmesi için Genel Merkeze ihtiyaçlarını bildirmişti. Bunun üzerine Genel Merkez tarafından Konya merkezine 200 lira para gönderilmişti [4].

Birinci Dünya Savaşı başladığında Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin İstanbul'da bulunan Genel Merkezi, ülke genelinde vilâyet valileri ile liva (sancak) mutasarrıflarıyla yaptığı yazışmalarda, *"kendi bölgelerinde cemiyet şubeleri kurulmamışsa kurulmasını, kurulup da faaliyete geçmemiş olan cemiyetlerin ise faaliyete geçmesini*" istemişti [5]. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Genel Merkezi'nin bu yazışmasının dışında Dâhiliye Nezareti(İçişleri Bakanlığı) de yayınladığı bir duyuru ile bütün illerdeki merkezlerle sancak ve kazâlarda kurulmuş olan cemiyet şubelerini işbirliği yapmaya çağırmıştı[6].

Diğer taraftan Birinci Dünya Savaşı başladığında fiili faaliyetleri henüz oldukça yeni sayılabilecek olan Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, Anadolu'da pek fazla tanınmıyordu. Bu nedenle cemiyet yöneticileri Anadolu'ya heyetler göndererek halkı Hilâl-i Ahmer ve faaliyetleri konusunda aydınlatmaya çalışmıştı. Nitekim bu heyetlerin çabalarıyla cemiyetin ismi kısa zamanda duyurulmuş, faaliyetleri tanıtılmıştı. Ayrıca heyetler mevcut cemiyetler: yeni üyelerin kaydedilmesini hızlandırıcı çalışmalar yaptıkları gibi, bağış da toplamışlardı. Bu heyetlerin çalışmalarının başarıyla yürütüldüğü vilâyetlerden birisi de Konya Vilâyeti olmuştu. Nitekim Konya'da ve Ereğli'de Dr. Fazıl Berki Bey ve Ağa-zâde Osman Nuri Efendi'nin başkanlıklarında başarılı çalışmalar yapılmıştı[7].

Konya Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin Birinci Dünya Savaşı'ndaki bir diğer faaliyeti de cemiyet genel merkezince cephelerden geriye çekilen bakıma muhtaç ve zayıf askerler için oluşturulan *"Konya misafirhanesinin"* faaliyetlerini yürütmek olmuştur. Bu misafirhanede, savaşın olumsuz şartlarından etkilenmiş ve mağduriyete düşmüş askerler, bir yerden bir yere nakledilmeleri esnasında burada kalıyorlardı. Bir anlamda bu misafirhaneler, barınak ihtiyacını karşılıyordu [8]. Gerçekten de bakıma, yiyeceğe ilgiye muhtaç olan askerler günlerce bu misafirhanede kalabiliyorlardı.

Konya Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin yoğun faaliyetleri, Millî Mücadele yıllarında olmuştur. Millî Mücadele'nin henüz başlarında Konya Hilâl-Ahmer Cemiyeti feshedilmiş ve

---

[4] Zuhal Özaydın, ***Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Salnamesi***, (İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Deontoloji Ana Bilim Dalı ve Tıp Tarihi Bilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1987, s. 114.
[5] Seçil Karal Akgün, Murat Uluğtekin, **Hilâl-ı *Ahmer'den Kızılay'a,*** I. Kitap, Ankara 2000, s. 190
[6] Akgün - Uluğtekin, ***aynı eser***, I. Kitap, s. 190.
[7] ***Aynı eser***, s. 191.
[8] Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Konya'nın dışında, Eskişehir, Ankara, Ulukışla ve Haydarpaşa gibi merkezlerde bu misafirhanelerden açmıştı. Bkz. Akgün –Uluğtekin, ***aynı eser,*** I. Kitap, s. 200.

7 Ağustos 1336 (1920) tarihinde yeniden oluşturularak faaliyete geçmişti[9]. Cemiyet, yaptığı toplantıyla *"heyet-i merkeziye"*sini ve *"heyet-idaresi"*ni oluşturdu ve başkanlığa da Konya İstinaf Mahkemesi Reisi Mehmet Lütfi Bey'i getirdi [10].

Konya hadisesinin, yani Delibaş Mehmet İsyanının bastırılmasından sonra, Kuvâ-yı Milliye şehre tamamen hâkim olmuş ve Konya'da huzur ve sükûnet büyük ölçüde sağlanmıştı. Bunun sonucu olarak Konya'da yeniden faaliyete başlayan Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, ilk iş olarak Millî Mücadele lehinde faaliyetlerde bulunmayı ele almış ve Konya halkını yardım yapmaya davet etmişti. Bu yardım çağrısına Konyalılar büyük ilgi göstermiş ve ilk günden itibaren Kuvâ-yı Milliye'ye hatırı sayılır bağışlar yapılmıştı. Halkın yanı sıra Konya'da yayınlanan Öğüt ve Babalık gazeteleri de bu yardım kampanyasına katılmışlar, hatta yardım yapanların isimlerini sayfalarında yayınlamışlardı[11].

Bu yardım çalışmalarına Konya'daki azınlıkların da iştirak ettiği ve yine Konya'da bulunan *"Amerikan Muavenet Heyeti[1]'*nin Hilâl-i Ahmer Cemiyetine 100 battaniye ve iki dikiş makinesi bağışladığını görüyoruz.

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin Konya'daki faaliyetleri "*Adana ve Konya Yardım Heyetlerinin"* Konya'ya gelmesinden sonra daha da yoğunlaşacaktır. İstanbul'daki Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Genel Merkezi, Fransızların işgalinde olan Adana'daki açlık, sefalet ve hastalıklarla karşı karşıya bulunan muhacir ve göçmenlere[12] yardım için Fransızlardan izin alarak bu bölgeye bir yardım heyeti göndermiştir. Heyette; 8 doktor, bir eczacı, 4 sıhhiye memuru ile hastabakıcı, idare memuru, kâtip ve hademelerin oluşturduğu 27 kişi bulunuyordu[13]. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin bu yardım heyeti, önce Adana ve civarında faaliyet göstermiş, bilahare de Antalya'da çalışmalarda bulunmuş ve nihayet 3 Aralık 1920'de Afyon Karahisar yoluyla Konya'ya gelmişti[14].

Heyet, Konya'da ilk iş olarak, Güney Cephesi Komutanlığı'nın isteği doğrultusunda 100 yataklı ağır yaralı hastanesini açmıştı[15]. Bu hastanede iki yıl içinde 2246 ağır yaralıya bakılmış ve 1829 ameliyat yapılmıştı[16]. 1921 yılında da hastaneye 100 yatak daha ilâve

---

[9] Türkiye Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Mecmuasında yer alan bir bilgide "Konya'da Hilâl-i Ahmer Erkekler Merkezi'nin tarih-i ihsası olan 7 Ağustos 336 tarihinden Kânun-ı evvel gayesine kadar celb ve cem ettiği ve sarf eylediği eşyâ-yı ayniye listesidir" demektedir. Bkz. **Türkiye Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Mecmuası**, (Kısaltma: **T HAM**), No:31,(15 Mart 1340/1923), s. 221. Bazı çalışmalarda Konya'da ikinci defa faaliyete geçen Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin kuruluş tarihi 15 Ağustos 1336(1920) olarak verilmektedir. Bkz. Ahmet Avanas, **Millî Mücadele'de Konya**, Atatürk Araştırma Merkezi yay., Ankara 1998, s. 216.

[10] Avanas, **aynı eser**, s. 216.

[11] **Aynı eser**, s. 216–217.

[12] Bu muhacirlerim mevcudu 80 bini aşmaktaydı. Bkz. Mesut Çapa, **Kızılay (Hilâl-i Ahmer) Cemiyeti (1914 –1925***)*, (Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi), Ankara 1989, s. 233.

[13] Heyetin üye sayısı hakkında da farklı rakamlar verilmektedir. Nitekim Hilâl-i Ahmer'den Kızılay'a isimli çalışmada *"8 doktor, 12 memur ve hastabakıcıdan oluşmuş tam donatımlı bir heyet"* bilgisi verilmiştir. Bkz. Akgün - Uluğtekin, **aynı eser**, 1 Kitap s. 290. Yine bu heyetin üye sayısıyla ilgili olarak *Millî Mücadele'de Konya* isimli çalışmada ise *Konya'ya gelen İstanbul Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin heyetinde 8 doktor, 2 hemşire, 4 hastabakıcı, 4 sıhhiye memuru bulunuyordu. Heyet 28 kişiden müteşekkildi"* denilmektedir. Avanas, ***aynı eser***, s. 218.

[14] Çapa, *aynı tez*, s. 234.; Akgün - Uluğtekin, *aynı eser,* I. Kitap, s. 290.

[15] Güney Cephesi Komutanı olan Refet Paşa heyetten, Konya'da subay ve erler için iki hastane, göçmen ve fakirler için de bir dispanser açılmasını istemişti. Bkz.Çapa, ***aynı tez***, s. 234.

[16] Akgün - Uluğtekin, ***age*** I. Kitap, s. 291

edilerek bunlar subay ve erlere tahsis edilmişti. Ayrıca, Ağustos 1921 'de Meram'da subaylar için bir *"nekahethane"* açılmıştı.

Diğer taraftan halkın ve Konya'ya gelmiş olan göçmenlerin sağlık ihtiyacını karşılamak amacıyla bir dispanser ve bakteriyoloji laboratuarı açıldı. 30 Aralık 1920'den sonra faaliyete geçen Hilâl-i Ahmer Dispanseri'nde özellikle frengi, sıtma ve göz hastalıkları vakalarına bakılmış ve bu hastalıklarla mücadele edildi. Trahom göz hastalıklarının başında gelmekteydi[17]. Dispanserde ayrıca, katarakt ameliyatı da yapılıyordu. Daha önce Konya'da Sıhhiye Müdürlüğü'ne bağlı olarak çalışan *"frengi dispanseri*" bilahare bu heyete devredildi. Dispansere müracaat eden hastaların büyük bir kısmını Adana ve Doğu vilâyetleri göçmen ve mültecileri oluştururken, Konya'nın yerli halkı da sağlık ve rahatsızlıkları için sık sık dispansere başvurmaktaydı[18].

Konya'ya gelen Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Sağlık Heyeti, beraberlerinde getirdikleri 50.000 çiçek aşısını laboratuarlarında yapman kolera ve tifo aşılarıyla birlikte hem halka hem de askerlere kullanmış, yine askeriyeye kilolarca pamuk ve alkol yardımı yapmıştı [19]. Heyet, Konya ve çevresinde de faaliyette bulunuyordu. Nitekim 13 Şubat 1921'de Ereğli'de açılan dispanserde özellikle tifüs ve çiçek hastalığıyla mücadele edilmişti. Bor'da açılan dispanser ve 20 yataklı hastanede 2687'si çeşitli hastalıklardan, 127'si frengili olmak üzere 2814 hasta tedavi edilmişti[20].

Heyet, ordu ve halkın iaşe işleriyle ilgili faaliyetlerde bulundu. 12 Nisan 1921'de Çay'da kurulan yaralı istasyonunda yaralıların ilk tedavileri yapılıyor, onlara çay ve çorba dağıtılıyordu"[21]. Konya'da açılan çayhanede her gün yüzlerce bardak çay dağıtılmış, Konya ve Bor'da açılan aşhaneler de ise günde 400 kişiye kadar yemek verilmişti. Ayrıca Konya ve civarındaki göçmenlere on bin kilo un dağıtılmış, 8200 takım fanila, don, gömlek ile 570 çift yün çorap verilmişti"[22]. Konya Nekahethanesi ise uzun süre askerlere yararlı faaliyetlerde bulunmuş, hizmet etmişti"[23].

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Konya Sağlık Heyeti'nin faaliyetlerine bilhassa Konya Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Hanımlar Şubesi büyük alâka göstermiş ve yardımlarda bulunmuştu. Hanımlar Şubesi Başkanı Şerife Emin Hanım, heyetin Konya'da kurduğu hastanenin yataklarının dikilmesinde, temizlenmesinde ve yerleştirilmesinde büyük çaba göstermişti. Ayrıca birçok yardımsever ile Konya Mevkii Kumandanı Macit Bey, heyetle yakından ilgilenmişti"[24]

Konya Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Yöneticileri, Delibaş Mehmet İsyanı sırasında şehit olan subay ve askerlerin ailelerine, yetim kalmış çocuklara ve muhtaç duruma düşenlere

---

[17] Çapa, **aynı tez**, s. 234

[18] Konya'da açılan bu dispansere müracaat eden hastalardan %57'si Adana ve Doğu vilâyetleri göçmen ve mültecilerinden, % 43'ü de yerli halktan oluşmaktaydı. Bkz. Çapa **aynı tez,** s. 234.

[19] Akgün -Uluğtekin, **aynı eser,** I. Kitap, s. 291.

[20] Çapa, **aynı tez**, s. 234-235. Konya dispanseri açıldıktan sonra kapatılan Bor dispanserinin hastalarını Konya dispanseri kabul etmişti. Akgün, Uluğtekin, *aynı eser,* I. Kitap, s. 291.

[21] Çapa, **aynı tez,** s. 235.

[22] Çapa, **aynı tez**, s. 235.

[23] Akgün -Uluğtekin, **aynı eser**, I. Kitap, s. 293.; Akgün -Uluğtekin, **aynı eser**, I. Kitap, s. 293.

[24] Avanas, **aynı eser**, s. 218.

büyük yardımlarda bulunmuştu. Ayrıca Konya halkını irşat etmek amacıyla köylere heyetler göndermiş, halkı Millî Mücadele'den yana olmaları hususunda aydınlatmaya çalışmıştı.

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Konya Merkezi, ilk genel kurulunu 13 Mart 1337 (1921)'de yaptı. Konya Valisi Galip Paşa'nın da katıldığı ve hatta cemiyete 1000 kuruş teberruda bulunduğu bu genel kurul toplantısında 1920 yılına ait çalışmalar ve hesaplar ibra edilmiş ve yeni *"İdare Heyeti"*ni belirleyecek seçimler yapılmıştı. Yapılan seçimlerden sonra cemiyetin başkanlığına Gevrakî-zade Hacı Vehbi Efendi getirilmiştir"[25].

Gevrakî-zade Hacı Vehbi Efendinin başkanlığındaki yeni Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Konya Merkezi üyeleri, şu şahıslardan oluşturulmuştu: "Sıhhiye Müdürü Sadık Bey, Maarif Müdürü Ferit Bey, Vanlı-zade Ömer Efendi, Hamdi-zade Muallim Abdülkadir Efendi, Tüccardan Ahibaba-zade Yusuf Efendi, Muallim Hoca Naim Efendi, Jandarma Kumandanlığından İsmail Hakkı Bey, Mecidiye-zade Akif Bey, Ölmez-zade Hacı Hüseyin Efendi ve Tüccardan Hacı Hüseyin Efendi"[26].

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin Ankara'da yapılacak Meclis-i Umumîsine Konya Merkezini temsilen, Konya Mebusu Musa Kâzım ve Kâzım Hüsnü Beyler katılmışlardı

Konya Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Merkezi, 1921 ve 1922 yıllarında da Millî Mücadelece, muhacir ve göçmenlere, yetim ve öksüzler ile muhtaç ve fakirlere olan yardımı aralıksız devam ettirmiştir. Tabii ki bu faaliyetlerinde cemiyetin en büyük destekçisi Konya halkı olmuştur[27]. Konya halkı bu cemiyete yardımda âdeta birbirleriyle yarışmıştır. Mahallelerde, köylerde ve kazalarda düzenlenen müzayedeler ile cemiyet adına satışlar yapılıyor ve toplanan gelirler cemiyete veriliyordu[28] . Konya'daki okullar özellikle de Konya Sanayi Mektebi, Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Konya Merkezi'ne yardımda bulunuyorlardı[29]. Konya'da yayınlanan Babalık ve Öğüt gazeteleri, çeşitli vesilelerle kampanyalar düzenleyerek halkı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne yardım yapmaya çağırıyorlardı. Nitekim Babalık Gazetesi 1921 yılı Kurban Bayramında, yaptığı çağrıda halktan *"Kurban Bayramında satın alacakları şekerlerin bedellerini ve kesecekleri kurbanların derilerini Hilâl-i Ahmer Cemiyetine vermelerini ve bağışlamalarını"* istemişti.

Büyük Taarruz esnasında ve sonrasında Konya halkının Hilâl-i Ahmer Cemiyetine yardımları mütemadiyen artarak devam etmiştir. Bilhassa şehrin ileri gelen eşrafı, memurları ve tüccarlarının yaptıkları bağışlar büyük meblağlara ulaşmıştı. Halkın bu yardımlarının yanında cemiyetin kendisi de halkın yardımlarını artırmak için bazı teşebbüslerde bulunmuştu. Cemiyet bünyesinde oluşturduğu "*Elbise ve Giyecek Komisyonu*" vasıtasıyla kısa zamanda "29.125" kuruş toplamıştı[30].

---

[25] Avanas, **aynı eser**, s. 218.
[26] **Aynı eser**, s. 218–219.
[27] Bu yıllarda gerek Öğüt ve gerekse Babalık gazetelerinin sütunları; tavuğunu, koyununu, keçisini bağışlayan fedakâr kişilerin isimleri ile doludur. Bkz. Avanas, **aynı eser**, s. 219.
[28] Mesela bu şekilde Ermenek kazasından 83329 kuruş 15 para toplanarak Konya Hilâl-i Ahmer Cemiyeti' ne gönderilmişti. Avanas, **aynı eser**, s. 219.
[29] Konya Sanayi Mektebi, mektep sinemasında akşamları erkeklere, gündüzleri hanımlara ayrı ayrı matineler yaparak elde ettiği geliri cemiyete veriyordu. Avanas, **aynı eser,** s. 219.
[30] Avanas, **aynı eser**, s. 220.

Yine cemiyet, düzenlediği eşya piyangoları ile gelir teminine çalışıyordu. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Konya Merkezi Millî Mücadele'nin bu son döneminde de yardım çalışmalarını; yetim ve şehit çocuklarını sünnet ettirmek, yaralı askerleri ziyaret etmek ve hediyeler vermek, kimsesiz ve yoksul ailelere yardım etmek gibi konulara hasretmişti.

Millî Mücadele yıllarında Hilâl-i Ahmer Konya Merkezi'nin yanında "*Hanımlar Merkez*i'nin de önemli yardım faaliyetleri olmuştur. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılmasından sonra 30 Ağustos 1920'de yeniden kurulan Konya Hanımlar Merkezi, Konya Valisi Haydar(Vaner) Bey tarafından himaye ve destek görmüştü[31]. Hanımlar Merkezi yaptığı Genel Kurul ile Tahir Paşa Kerimesi Şerife Emin Hanımefendiyi başkanlığa getirmişti[32].

Şerife Emin Hanımefendi'nin başkanlığındaki Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Konya Hanımlar Merkezi, Millî Mücadele'de çok önemli hizmetler ifa etti[33]. Hanımlar Merkezi, Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Konya Sağlık Heyetince açılan hastanelerde çalışacak hastabakıcıları yetiştirmek üzere *"hastabakıcılık kursu"* açtı[34]. Yine Konyalı hanımların yaptıkları el işleriyle ilgili bir sergi açmıştı. Açılan bu sergide satılan oyaların, çarşafların, çevrelerin satışından Hanımlar Merkezi "530" lira gibi önemli bir gelir sağlamıştı. Hanımlar Merkezi; üyelerinin verdiği aidatlardan, açtığı sergilerin satış gelirlerinden, düzenlediği piyangolardan ve halkın yaptığı yardımlardan 1920–1922 yılları arasında önemli miktarda gelir elde etmiş ve bunun yine önemli bir miktarını yardım için sarf etmişti.

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Konya Hanımlar Merkezi, bir ara çevre kazalar ile Adana, Mersin ve Tarsus'ta da merkez ve şubeler açmayı düşünmüş; ancak şartların uygun olmamasından dolayı bu teşebbüsten vazgeçilmişti. 140 dan fazla üye sayısına sahip olan Hanımlar Merkezi,-gelirlerini artırmak için mütemadiyen azâ sayısını çoğaltmak, sergi açmak, piyango tertip etmek ve rozet satmak gibi yollara başvurmuştur. Hanımlar Merkezi Başkanı olan Şerife Emin Hanımefendi, Konya merkezine gönderdiği bir yazıda yaptıkları çalışmaları şöyle özetliyordu:

"...varidatımızı göndermek suretiyle fahrîyyen ifayı vazife etmekde ve bu meyanda bizzat orduya sargı sarmak, iç çamaşırı ve kürk ve pamuklu dikmek, çorap örmek ve iane toplamak, malzeme-i sıhhiye mubayaa etmek; mecruhlara mendil, sigara, şeker, meyve tevzii suretiyle istifsâr-ı hâtırada bulunmak; dârü'l-eytâm, dârü'l-muallimât, dârü'l-muallimin, mekteb-i sanayi ve felâketzede zavallı muhâcirlere ve Kırım açlarına muâvenet-i içtimâiyede

---

[31] Konya Hanımlar Şubesi bir süre sonra Konya Erkekler Şubesi ile anlaşmazlığa girdi. Hanımlar merkezinden Ankara Murahhaslığına gönderilen 29 Kasım 1922 tarihli bir yazıda bu anlaşmazlığın sebepleri anlatılmakta ve özellikle erkekler merkezinin kâtibi Hüsnü Efendi'den şikâyet edilmekteydi. Bu bilgi için bkz. Çapa, **aynı tez,** s. 73.

[32] Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Konya Merkezi Hanımlar Merkezi şu hanımlardan oluşuyordu.: Başkan: Tahir Paşa Kerimesi Şerife Emin Hanımefendi, İkinci Başkan: Divan-ı Umumîye Müfettişi Hurşit Beyin Refikaları Hanımefendi, Veznedar: Doktor Nuri Beyin Validesi, Kâtip: Şakir Paşa Kerimesi Emine Fazıl Hanımefendi, Aza: Miralay Kazım Bey'in Kerimesi, Mektupçıı Kazım Beyin Kerimesi, Fabrika Müdürü Edip Beyin Kerimesi, Reji Müdürünün Kerimesi, Ceza Reisi, Beyin Kerimesi, Binbaşı Abdi Beyin Kerimesi. Bkz. Avanas, **aynı eser,** s. 221.

[33] Millî Mücadele Dönemi'nde, İstanbul Hanımlar Merkezinden başka Anadolu'da da Konya, Kastamonu, Ankara, Kayseri, Zonguldak gibi merkezler önemli faaliyetlerde bulundu. Bkz. Çapa, **aynı tez**, s. 69.

[34] Konya Hanımlar Şubesi, Hastabakıcılık Kursuna katılacaklara 50 kuruş yevmiye verileceğini ve her türlü masraflarının Hilâl-i Ahmer Cemiyetince karşılanacağını duyurmuştu Avanas., **aynı eser,** s. 221.

bulunduğumuz gibi, bir de kadınlara mahsûs olmak üzere hastane küşâdına muvaffak olduk" [35].

Yukarıdaki yazışmada da ifade edildiği gibi Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Konya Hanımlar Merkezi; idaresi ve her türlü teçhizatı cemiyetçe karşılanan 20 yataklı bir hastane açmış, hepsine takım elbise aldığı 16 fakir çocuğu sünnet ettirmiş, Dârü'l-eytam'daki yetim kız çocuklarına 33 entari ve yine fakir muhacir kadınlara entari almış, Dârü'l-muallimin Mektebi'ndeki 7 fakir çocuğa pantolon satın alarak vermişti.

Yine cephede savaşan askerler için toplam 2000 takım çamaşır, 14.000 harp paketi, 1000 pamuklu mintan, 200 gocuk, 600 çift çorap bağışlamıştı. Konya'da çeşitli hastanelerde tedavi edilmekte olan gaziler ziyaret edilerek kendilerine sigara, bisküvi gibi çeşitli hediyeler verilmişti. Bu yardımların yanı sıra zaman zaman ordunun ihtiyaçlarının karşılanması için nakit para yardımları da yapılmıştı. Hanımlar merkezinin yardı ettiği diğer bir grup da Kırım'dan kaçarak Türkiye'ye gelen ve mağdur duruma düşen Kırım Muhacirleri olmuştur. Bu muhacirler için de "350" lira bağış yapılmıştı[36].

Büyük Taarruz öncesi Mustafa Kemal Paşa'nın Konya'ya yaptığı ziyaretinde beraberinde Rus Elçisi Aralof ve Azerbaycan Elçisi İbrahim Abiylof olduğu halde Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin Konya Merkezi Hanımlar Merkezi'ni ziyaret etmiş ve bu merkezin çalışmalarını takdirle karşılamıştı[37].

II. CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA KONYA HİLÂL-İ AHMER MERKEZİ VE FAALİYETLERİ

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Konya Merkezi ve Kadınlar Merkezi tarafından müştereken veya ayrı ayrı Millî Mücadele yollarında büyük hizmetler vermişlerdi. Gerek cephede savaşan askerler için ve gerekse savaş bölgelerinden kaçarak Konya'ya gelmiş olan muhacirler ve göçmenler için imkânlarının üzerinde yardımcı olmaya çaba göstermişti. Diğer taraftan bu cemiyet, asli görevi olan muhtaç ve fakirlerle öksüz ve yetimleri de göz ardı etmemiş, bu kesimlere de olağanüstü yardımlarda bulunmuş ve hizmetler yapmıştı.

Bütün ülkede olduğu gibi Konya'daki Hilâl-i Ahmer Cemiyeti de, Türkiye Cumhuriyeti'nin Osmanlı devleti'nden devraldığı ve yapısını aynen muhafaza ettiği birkaç önemli, müesseseden birisi olmuştu. Savaş yıllarında ülkemizin milli bütünlüğü için cephede ve cephe gerisinde fedakârca hizmet vermiş olan Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Merkezleri ve Şubeleri, savaştan sonra ise Türkiye Cumhuriyeti devleti'nin ülke genelindeki kurumsallaşmasına ve "cumhuriyet rejiminin" esaslarına bağlı kalınarak, Türk halkınca benimsenmesinde yine çok önemli görevler üstlenmiş ve hizmetler yapmıştır.

1.Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Konya Merkezi ve Şubeleri

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Konya Merkezi'nin binası ile ilgili detaylı bir bilgiye ulaşamamakla birlikte THAM'ın 15 Teşrin-i Sânî 1927 tarihli 75. sayısında Hilâl-i Ahmer

[35] Çapa, **aynı tez**, s.74.
[36] Avanas, **age.,** s. 222.
[37] Aynı tez, s.74.

binasının üç cepheden çekilmiş resimleri verilmiştir. Resimlerin altında verilen "Konya Hilâl-i Ahmer Merkezi tarafından mubayaa olunan(satın alınan) İstasyon Caddesi'ndeki binanın…" bilgisinden binanın İstasyon Caddesi'nde olduğunu ve cemiyet tarafından satın alındığını öğrenmekteyiz[38].

Cumhuriyetin kuruluş yıllarında Konya'da; Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Konya Merkezi ve bu merkeze bağlı kaza şubeleri bulunmaktaydı. Bunlar şunlardı: 1-Konya Merkez, 2-Ereğli, 3- Akşehir, 4-Beyşehir, 5-Bozkır,6-Çumra, 7-Saidili(Kadınhanı), 8-Seydişehir, 9-Karaman, 10- Ermenek[39]. Konya Merkezine bağlı bu şubelerin dışında sadece Konya Merkezi'nde *"Konya Hilâl-i Ahmer Hanımlar Merkezi"* bulunuyor ve faaliyet gösteriyordu[40].

1924 yılına ait olan bu şube dağılımı daha sonraki yıllarda yeni kaza ve nahiye şubelerinin kurulup faaliyete geçmesiyle sayıca artmıştır. Nitekim bilahare Ilgın[41] ve Sultaniye (Karapınar) [42] kaza şubeleri ile Konya Merkezi'ne bağlı olarak Kızılviran[43], Akşehir Şubesi'ne bağlı Doğanhisarı[44] ve Altıntaş[45] ile Beyşehir Şubesine bağlı Armutlu[46] nahiye şubeleri kurulmuştu.

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Genel Merkezi'ne bağlı merkez ve şubeleri gösteren bir listede yaptığımız incelemede Konya Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Merkezi'nin, en fazla şubeye sahip bir merkez olduğunu gördük

Konya Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, Hilâl-i Ahmer Müfettişlik Mıntıkası dağılımında önce merkezi Ankara olan "*Birinci Mıntıka"*ya bağlı bulunmaktaydı. Birinci Müfettişlik Mıntıkasında Konya'nın yanı sıra Ankara, Çankırı, Kastamonu, Bolu, Kırşehir, Aksaray, Kayseri, Afyon Karahisar, Eskişehir, Kütahya, Çorum, Zonguldak ve Bozok bulunmaktaydı[47]. Bilahare Konya, Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Genel Merkezi'nin düzenlediği yeni müfettişlik mıntıkası dağılımında *"Dördüncü Mıntıka"ya* bağlanmıştı. Merkezi Adana Merkez Şubesi olan Hilâ1-i Ahmer Dördüncü Müfettişlik Mıntıkasında, Konya'nın yanı sıra Mersin, İçel, Antalya, Burdur, Isparta, Cebel-i Bereket, Maraş, Niğde ve Aksaray merkezleri de bulunuyordu[48].

2. Konya Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Heyet-i İdaresi ve Meclis-i Umumî Murahhasları

Cumhuriyetin ilk kuruluş yılında Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Merkezi üyeleri şunlardı[49]

Reîs: Hoca Vehbi Efendi Hazretleri, Reîs-i sâni: Maarif Müdürü Ferid Bey, Veznedâr: Tüccardan Yüzbaşı-zade Celil Bey, Veznedâr Muavini: Ahibaba-zade Yusuf Efendi, Kâtip: Nakip-zâde Mehmet Efendi, Azâ: Binbaşı Hulusi Bey, Azâ: Silleli Hacı Ali Efendi, Azâ:

[38] **THAM,** No:75, 15 Teşrin-i Sânî 1927, s. 107-109.
[39] **THAM**, No: 34, 15 Haziran 1240(1924), s.331-333.
[40] **THAM**, No: 34, 15 Haziran 1240(1924), s.331-333.
[41] **THAM**, No: 58, 15 Ağustos 1926, s. 567.
[42] **THAM**, No: 58, 15 Ağustos 1926, s. 567.
[43] **THAM**, No: 65, 15 Kanun-ı sani 1926, s. 192.
[44] **THAM**, No: 60, 15 Ağustos 1926, s. 567.
[45] **THAM**, No: 70, 15 Ağustos 1927, s.519.
[46] **THAM**, No: 70, 15 Ağustos 1927, s.519.
[47] **THAM**, No: 58, 15 Ağustos 1926, s. 567.
[48] **THAM**, No: 70, 15 Haziran 1927, s. 407.
[49] **THAM**, No: 30, 15 Şubat 1340 (1924).

Akşehirli Osman Efendi Azâ: İbaoğlu Hacı Mustafa Efendi, Azâ: Mütekaidîn-i askeriyeden Hayri Bey, Azâ: Eşrâf- tan Mecidiye-zâde Afif Bey, Azâ: Tasfiye Komisyonu azasından Necati Bey.

Hilâl-i Ahmer Konya Merkezi'yle ilgili verilen diğer bir bilgide cemiyet idarecileri şu şekilde belirtilmişlerdi:

"Konya Hilâl-i Ahmer Merkezi

Hilâl-i Ahmer makasid-i hayriyyesini senelerden beri îaab-ı nâ-şinâs bir azim ve imânla neşr ve tamîm ve mesâisini pek büyük muvaffakiyetlerle tetviç eden Konya Hilâl-i Ahmer Hey'et-i Merâkiziyesi:

Reîs-i evvel: Gevrakî-zâde Vehbi Efendi, Reîs-i sâni: Maârif Müdür-i sabıkı Mehmed Ferid Bey, Katib: Nakib-zâdelerden Mehmed Yümni Efendi, Veznedâr: Tüccardan Ahibaba-zâde Yusuf Ziya Efendi, Azâ: Erzincanlı Binbaşı Mehmed Hulusi Bey, Azâ: Konya Mahkemesi İstinaf Mahkemesi Reîs-i sabıkı Ahmed Necati Bey, Azâ: Eşraftan Mütyab-zâde Rifat Efendi, Azâ: Tüccâr-ı mutebereden Hacı Mendi-zade Nuri Efendi, Azâ. Eşraftan Hacı Şerif Efendi-zâde Eczacı Hüsameddin Bey"[50].

Diğer taraftan Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Meclis-i Umumîsi'ne Konya merkezinden seçilen üyeler; Mehmet Yümni Efendi, Hüseyin Hüsnü Bey'di[51].

Hilâl-i Ahmer 1341(1925) senesinde yapılan Meclis-i Umumî toplantısında mevcut *"Heyet-i Merkeziye*" istifasını topluca Meclis-i Umumîye sunmuş ve yapılan seçimler sonrasında yeni *"Heyet-i idare"* teşkil edilmişti. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Konya Merkezini [1] temsilen Meclis-i Umumiye'ye katılmış olan iki üye de bu toplantı sonunda oluşturulan yeni [u]Heyet-i Merkeziye"de yer almıştı. Bunlar; Konya Mebusu Refik ve Konya Mebusu Kazım Hüsnü Beylerdi[52].

1926 yılında yapılan Hilâl-i Ahmer Meclis-i Umumî toplantısı içinde aşağıda isimleri belirtilen üyeler Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Konya Merkezi'ni temsil etmek üzere seçilmişlerdi. Bunlar: Konya Mebusu Kara Hafız-zâde Mustafa Bey, Konya Mebusu Tevfik Bey, Konya Ziraat Mektebi Müdürü Ali Haydar Bey, Konya Mebusu Refik Bey (Konya'dan Murahhastır), Konya Mebusu Kazım Hüsnü Bey (Konya'dan Murahhastır)[53].

Konya murahhası olarak 1926 yılı Hilâl-i Ahmer Meclis-i Umumîsine katılan bu beş üyeden Konya Mebusları Refik ve Kazım Hüsnü Beyler "Merkezi Umumî Azâlığı"na seçilmişlerdi Yine aynı toplantıda yapılan seçimler sonunda Konya Mebusu Refik Bey yeni "Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Heyet-i İdaresine" seçilen üyelerden birisi olmuştu[54].

[50] **THAM**, No: 49, 15 Teşrîn-i sânı 1340 (1924), s. 88-90.
[51] **THAM**, No: 29, 15 Kânun-ı sânî 1340 (1924), s. 133.
[52] **THAM**, No: 48, 15 Ağustos 1925, s.87.
[53] **THAM**, No: 58, 15 Haziran 1926, s. 463-464.
[54] **THAM**, No: 58, 15 Haziran 1926, s. 464-465.

1927 yılında yapılan Meclis-i Umumî toplantısında ise Konya mebusları Kara Hafız-zâde Mustafa, Tevfik Fikret ve Refik Beyler, Konya Hilâl-i Ahmer Cemiyetini temsil etmişlerdi[55].

3. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Konya Merkezi'nin Gelir Kaynakları

Bilindiği gibi temel amacı insanî yardım esasına dayalı olan Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin, bu yardım faaliyetlerini yapabilmesi tamamen paraya dayanmaktaydı. Oysa cemiyetin gelir kaynakları oldukça mahduttu. Cemiyet gelirlerini; üye aidatlarından, yurt içi ve yurt dışından yapılan bağışlardan ve bazı özel günlerde halktan beklenen küçük ve anlamlı katkılardan sağlamaktaydı[56]. Ancak Hilâl-i Ahmer Cemiyeti büyüyüp genişledikçe, hizmet ve faaliyet sahası da genişlemiş ve kendisinden beklenen hizmetleri ve yardım faaliyetlerini mevcut imkânlarıyla yerine getirmesi güçleşmişti. Bu nedenle devlet, faaliyet sahası ve hizmetleriyle kendisiyle el ele çalışan Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne yeni gelir kaynakları yaratmıştır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin gelir kaynaklarını şöyle sıralayabiliriz:

"Azâ taahhüdü; Ayniyyen ve nakden vukuu bulan iânat ve teberruat; Müsamere ve dans ve konferans ve çiçek ve sergi ve eyyâm-ı maiyyette neşr edilecek gazete ve risale ile şefkât pulu ve piyango ve saire hasılatı; Hükümet ve Evkâf ve belediyeler tarafından yapılacak muavenet; Emvâli gayr-i menkûlesinin bedel-i icârı ve mevcut sermayenin faizi; Mabet ve hastane ve mekteplere ve sair yerlere konulan Hilâl-i Ahmer iâne kutuları hasılatı; Bazı vergilere hükümetçe tarh edilecek küsûr-ı munzama; Hükümetçe itâ olunacak imtiyazât ve her güna mesaidat hasılatı ve bizzat Hilâl-i Ahmer tarafından işletilecek maden suları varidatı; Hilâl-i Ahmer için hükümet ve ya belediyelerce ihdas edilecek memba-ı varidâtı"[57] .

İncelediğimiz Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Konya Merkezi'nin yukarıda saydığımız bu gelir kaynaklarının büyük bir kısmından yararlanmış olduğunu görüyoruz. Nitekim gerek nahiye ve kazâ şubelerinin Konya Merkezi'ne ve gerekse Konya Merkezi'nin Hilâl-i Ahmer Genel Merkezi'ne gönderdiği gelir- gider cetvellerinde bu durum gözlenebilmektedir.

Buna göre Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Konya Merkezi'nin gelir elde ettiği kaynakları şöyle sıralanabilir: Üye aidatları, makbuz karşılığında ve ya makbuzsuz yapılan nakdi(para) yardımları, hayırsever vatandaşlar tarafından yapılan ev, dükkân gibi emlâk bağışları, millî ve dinî bayram günlerinde dağıtılan "*Kızılay Rozeti"* satış geliri, Ramazan ve Kurban Bayramlarında cemiyetçe çıkartılan *"Hilâl-i Ahmer Bayram Gazetesi"* geliri, Hilâl-ı Ahmer "*Şefkat Pulları"* satışından elde edilen gelir, Kızılay tarafından işletilen Maden suyu satışı geliri, Hilâl-i Ahmer Hanımlar Merkezince düzenlenen "*müsamere, piyango ve sergi"* gelirleri, Kurban Bayramında cemiyete bağışlanan "*Kurban Derileri"* geliri, Hilâl-i Ahmer "*Cami ve Bayram Günleri"* gelin. Hilâl-i Ahmer "*Çiçek Günü* ' geliri, Hilâl-i Ahmer "*nakil vasıtaları"*nın kira geliri, Hilâl-i Ahmer "*İmdad-ı Sıhhiye Levhaları* " geliri.

---

[55] **THAM**, No: 69, 15 Mayıs 1927, s. 354.

[56] Akgün-Uluğtekin, **aynı eser,** II. Kitap, s. 3.

[57] "Türkiye Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Muaddil Nizâmnâme-ı Esasiyyesi", ***THAM***, No: 51, 15 Teşrîn-i sânî 1341 (1925), s. 236–237.

a. Üye Aidatları Geliri

Türkiye Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Nizamnamesi'nin 24. maddesi "*Her Türk cemiyete azâ olabilir"* demekte ve 25. maddesi de cemiyetteki azâ kısımlarını belirlemektedir. Buna göre Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nde dört kısım azâlık bulunmaktaydı. Bunlar; Muavin âza; Aza; Daimi âza; Fahri âza idi. Yine Nizâmnâmenin 26. maddesi bu azaların, verecekleri aidat miktarını belirlemekteydi. Buna göre: Muavin azâ: Cemiyete her sene muntazaman en az elli kuruş aidat verenlerdi. Aza: En az bir lira itâ edenlerdi. Daimî Aza: Cemiyete defaten en az yüz lira verenlerdi ve bunlara *"daimi âza unvanı"* verilirdi. Fahrî âza: Cemiyete on sene fiilen fahri hizmet edenlere ve yazman ile mukayyit olmayarak fevkalade hizmetlerde bulunanlara ve nakden ve malen en az iki bin lira teberru edenlerden münasip görülenlere Merkez-i Umumî kararıyla *"fahrî âza unvanı*" verilirdi [58].

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Konya Merkezi'nin en önemli gelir kaynağı üye aidatlarıydı. Cemiyete üye olan vatandaşlar, her yıl cemiyete belirli bir miktar aidat vermeyi de kabul etmiş oluyorlardı. Cemiyete her yıl "bir lira" verenler, cemiyetin daimi üyesi; elli kuruş" verenler de yardımcı üyesi oluyordu. Konya Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin kesin üye sayısı konusunda net bir bilgi olmamakla beraber Babalık Gazetesi'nde Muzaffer Hamid imzasıyla çıkan *"Hilâl-i Ahmer'e Yazılalım"* başlıklı başmakalede bu sayının "400" civarında olduğu belirtiliyor. Yazâr, yazısında Konya halkını Hilâl-i Ahmer'e üye olmaya davet ederek, Konya'nın üye sayısının bugün binleri aşması gerektiği üzerinde durmaktadır.

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin Cumhuriyet'in ilk yıllarında karşı karşıya kaldığı ilgisizliğe güzel bir örnek olması nedeniyle bu yazının bazı bölümlerini vermek istiyoruz:

"Hilâl-i Ahmer'e Yazılalım

Konya Hilâl-i Ahmer şubesinde mukayyit aza adedinin maalesef şehrimizin azâmet ve ehemmiyetiyle mütenasip olmadığını öğrendim. Bir hars ve irfan merkezi olan bugün feyyaz-ı sinesinde binlerce münevver vatandaşı iftihârla taşıyan Konya'mızın Hilâl-i Ahmeri bugün binlerce azaya malik olmak şerefiyle mübâhi bulunmalı idi. İşittiğime göre aza adeti daha yüze bile bâliğ olmamış, Bunu bir hiss-i hicâb ve teessürle yazıyorum.

Hilâl-i Ahmer öyle necip fakat öyle mütevazi bir müessesedir ki, vatandaşlarımızın hisse-i semahatından damlayacak en küçük bir zerre-i hamiyeti bile maalmemnuniyye ve maal iftihâr kabul etmektedir. Yaptığımız eğlencelerde bazen on beş dakikada sekiz on lirayı gözümüzden çıkarıyor, bir hiss-i nedamet duymadan sarf ediyoruz. Lâkin bu gibi şefkat müesseselerine yardım etmeyi unutuyoruz. Halbuki bu en vicdanî bir vazifemizdir. Muhterem vatandaşlarımı Hilâl-i Ahmer bayrağının saye-i faziletine hararetle çağırıyorum.

Azîz kardeşlerim; orada hep toplanalım ve Hilâl-i Ahmer'in defter-i iftihârına ismimizi yazdıralım. Seamız yoksa az verelim, hâlimize göre verelim. Fakat her hâlde verelim. Mahiye vereceğimiz üç beş lira veya kuruş bizi hiçbir zaman sarsmaz. Fakat bunlar toplanarak ileride kendi yaramızı saracak büyük ve insanî çareleri, devâları temin edecektir.

Muhterem vatandaşlarım haydi himmet-i fedakârlık ve fazilet sahasına "[59]

Görüleceği gibi yazâr, bir kültür ve ilim merkezi olan Konya'da halkın Hilâl-i Ahmer'e olan ilgisizliğinden yakınmakta ve Konyalıları bu yardım cemiyetine üye olmaya ve bağışlarda bulunmaya davet etmektedir. Aslında Hilâl-i Ahmer'e karşı olan bu ilgisizlik,

---

[58] Türkiye Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Muaddil Nizâmnâme-i Esasiyyesi", **THAM**, No: 51, 15 Teşrîn-i sânî 1341 (1925), s. 227.

[59] Konya'da çıkan *Babalık Gazetesi'*nde 15 Kanun-ı sanî 1926 tarihinde başmakalesi olarak yayınlanan bu yazı için bkz. **THAM,** No: 65, 15 Kânûn-ı sânî 1927, s. 192-193.

sadece Konya'ya has bir gelişme değildir. Ülkemizin bir çok vilâyet ve kazalarında da benzer durumlar söz konusuydu. Bu neden böyle olmuştu? Millî Mücâdele yıllarında varını yoğunu bu mücâdeleye, cephede ve cephe gerisinde yaralı askerlere, muhacir ve göçmenlere, fakir ve muhtaçlara, öksüz ve yetimlere hasretmiş olan Hilâl-i Ahmer'e karşı Türk halkının gösterdiği bu kayıtsızlık, bir çaresizliğin sonucudur diyebiliriz.

Yıllarca bu cemiyete elinden geldiğince yardımcı olmuş olan Türk halkı, özellikle Millî Mücadeleden sonra sıkıntı, yoksulluk ve sefalet içine düşmüştü. Birçok kimse çok cüzî miktar da olsa Hilâl-i Ahmer Cemiyeti aidatlarını düzenli ödeyemiyor, bağış yapamıyorlardı[60]. İşte Konya Hilâl-i Ahmer Cemiyeti de bu sıkıntıları yaşamaktaydı. Bu nedenle yukarıda da belirttiğimiz gibi cemiyet yeni gelir kaynakları arayışına girerek, kendini güçlendirmek istemiştir.

Konya Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin öncelikli gelir kaynağı olan aidatlar, cemiyetin gelir-giderlerinin belirtildiği çizelgelerde daha ziyade *"maktu makbuz mukabilinde iânât"* olarak gösterilmiştir. Gerek Konya Hilâl-i Ahmer Merkezi'nin, gerekse bu merkeze bağlı kazâ ve nahiye şubelerinin Hilâl-i Ahmer Genel Merkezi'ne gönderdikleri *"gelir-gider cetvellerinde"* bu aidat ödemeleri konusunda açık bir bilgi olmamakla beraber, bunların makbuz karşılığı alındığını söylemek mümkündür. Bu gelir gider cetvellerinde bazılarında maktu makbuz mukabilinde iânat ve aidat birlikte gösterilirken, bazılarında ayrı ayrı verilmiştir. İstisnasız bütün nahiye, kaza ve Konya Merkezinin gelir cetvellerinde düzenli olarak bu bilgi verilmiştir. Birkaç örnek vermek gerekirse: Konya Merkezi'nin 1 Kânûn-ı sânî 1340 (1924) tarihinden 31 Mart 1340 (1924) tarihine kadar olan gelir cetvelinde; makbuz mukabilinde iânat *"1700 kuruş* "[61] ve yine Konya Merkezinin 1 Nisan 1926 tarihinden 20 Haziran 1926 tarihine kadar olan gelir cetvelinde *"maktu"* makbuz mukabilinde iânat 920 kuruş olarak verilirken maktû makbuz mukabilinde olmayan aidat 200 kuruş[62] ve 1 Nisan 1927 tarihinden 30 Haziran 1927 tarihine kadar olan gelir cetvelinde de aidat 6270 kuruş olarak ayrıca verilmiştir[63].

Akşehir şubesinin 1 Nisan 1926 tarihinden 30 Haziran 1926 tarihine kadar olan gelir cetvelinde; maktû makbuz mukabilinde iânat ve aidat 2000 kuruş olarak her ikisi bir arada verilmiştir. Yine Akşehir Şubesi'nin 1 Kânûn-ı sânî 1927 tarihinden 31 Mart 1927 tarihine kadar olan gelir cetvelinde; aidat 12.100 kuruş olarak belirtilmiştir[64]. Ermenek Şubesinin de 1 Kânûn-ı sânî 1927 tarihinden 31 Mart 1927 tarihine kadar olan gelir cetvelinde aidat miktarı 4800 kuruş olarak verilmiştir[65]. Akşehir Şubesine bağlı Altıntaş Nahiye Şubesinin 1 Temmuz 1926'dan 12 Haziran 1927 tarihine kadar olan gelir cetvelinde aidat miktarı 4245 kuruş, Konya Merkezine bağlı Kızılviran Nahiyesi Şubesinin 1 Kânûn-ı sânî 1927 tarihinden 31 Kânûn-ı evvel 1927 tarihine kadar olan gelir cetvelinde ise aidat 4850 kuruş olarak belirtilmiştir[66].

---

[60] Akgün-Uluğtekin, **aynı eser,** II. Kitap, s. 117.
[61] **THAM**, No: 44, 15 Nisan 1341(1925), s.316.
[62] **THAM**, No:59, 15 Temmuz 1926, s. 535-536.
[63] THAM, No:72, 15 Ağustos 1927, s. 519.
[64] **THAM**, No: 70, 15 Haziran 1927, s.410.
[65] **THAM**, No: 70, 15 Haziran 1927, s.410.
[66] **THAM**, No: 70, 15 Haziran 1927, s.410.

b. Hayırsever Vatandaşların Yaptıkları Bağışlar

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Konya Merkezi'nin en önemli gelir kaynağını oluşturan ve hayırsever vatandaşlarca yapılan iânatlar, incelediğimiz dönem içerisinde Konya Merkezi ile kazâ ve nahiye şubelerin in Genel Merkez'e gönderdikleri gelir-gider cetvellerinde düzenli olarak belirtilmiştir. Ancak bu iânatlar iki usulde kabul edilmiştir. Bir kısmı *"maktu' makbuz mukabilinde*" kabul edilirken bir kısmı da maktu makbuz mukabilinde olmayan iânat olarak alınmıştır. Bu duruma da birkaç örnek verecek olursak; Konya Merkezinin 1 Kânûn-ı sânî 1340 (1924)-31 Mart 1340 (1924) tarihleri arasındaki gelir cetvelinde maktû makbuz mukabilindeki iânat 1700 kuruş olarak yer alırken, maktû makbuz mukâbilinde olmayan iânatı ise 156.607 kuruş olarak verilmiştir. Ereğli Kazası Şubesinin 1 Kanûn-ı sânî 1926-30 Haziran 1926 tarihleri arasındaki gelirlerinin 3300 kuruşu makbuz karşılığı, 7990 kuruşu da makbuzsuz olarak kabul edilmiş iânattan oluşmuştur[67]. Karaman Kazası Şubesinin ise, Mart 1926-30 Eylül 1926 tarihleri arasındaki gelirinin 27.240 kuruşu makbuz karşılığı, 53.308 kuruşu ise makbuzsuz yapılan bağışları oluşturmaktaydı[68].

Makbuz ve makbuzsuz yapılan bağışların dışında, bazı gelir gider cetvellerinde; *"varidât-ı muhtelif"*[69] adı altında yapılan diğer bağışlar belirtilmiş, ancak bunların ne olduğu konusunda bir açıklama getirilmemiştir.

Böyle bir bağışa bir örnek olmak üzere, 40 sayılı THAM(15 Kânûn-ı evvel 1340/1924'da yer alan bir vasiyetnâmeyi vermek istiyoruz:

"Bir Vasiyetname

Beyşehir kazasının Kirili nahiyesinden Hacı İbrahim Ağa-zâde Osman Efendi vefatından akdem vasiyeti mucibince metrûkâtından yirmi lirasını Hilâl-i Ahmer'e teberru eylemiş ve meblâğ-ı mezbır Merkez-i Umumîyemiz veznesine teslim edilmiştir. "[70].

c. Kızılay Rozetleri Satışı Geliri

Kızılay Rozetleri, bayram günlerinde öğrencilerin boyunlarına astıkları kumbaralarla sokaklarda dolaşarak yakalara taktıkları ortasında kırmızı ay bulunan çiçek şeklinde idi[71]. Öğrenciler tarafından tevzii yapılan bu rozetler, Hilâl-i Ahmer Merkez ve Şubeleri için küçük gelirler olarak gözükmekle birlikte, bunların toplam geliri Hilâl-i Ahmer için hatırı sayılır bir meblağ oluşturmaktaydı.

---

[67] **THAM,**No: 60, 15 Ağustos 1926, s. 570.
[68] **THAM**, No:64, 15 Kânûn-ı evvel 1926, s.151.
[69] **THAM,** No: 44, No: 44, 15 Nisan 1925, s. 317, 324; **THAM**, No: , 15 Temmuz 1927, s .410., **THAM**, No: 49, 15 Nisan 1925, s. 190; **THAM**, No: 60, 15 Ağustos 1926, s. 567; **THAM**, No: 65, 15 Kânûn-ı sânî 1926, s. 192; **THAM**, No: 69 15 Mayıs 1927, s. 376; **THAM**, No: 70, 15 Haziran 1927, s. 410. **THAM**, No: 72, 15 Ağustos 1927, s. 519.
[70] **THAM**, No: 44, 15 Nisan 1341 (1925), s. 316.
[71] Akgün-UUluğtekin, **aynı eser**, II. Kitap, s. 165

Cumhuriyetin ilk yıllarında Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Konya Merkezi ve kendisine bağlı şubeleri için "*Kızılay Rozetleri"* iyi bir gelir kaynağı olmuştur. Gerek Konya Merkezi ve Gerekse Kaza ve Nahiye Şubelerinin gelir-gider cetvellerinde *"rozet tevzii geliri veya çiçek satışı hasılatı"* şeklinde bu gelir kaynağı belirtilmiştir. Birkaç örnek vermek gerekirse;

Konya Merkezinin 1 Nisan 1926-20 Haziran 1926 tarihleri arasındaki gelirleri arasında 8147 kuruş, 1 Teşrîn-i evvel 1926-30 Eylül 1926 tarihleri arasındaki gelirlerinden 8515 kuruş[72], Akşehir Şubesinin 1 Nisan 1926-30 Haziran 1926 tarihleri arasını gösterir gelir cetvelinde 8902 kuruş[73], Ereğli Şubesinin 1 Kânun-ı sânî 1926-30 Haziran 1926 tarihleri arasındaki gelir cetvelinde 561 kuruş[74], Beyşehir Şubesinin 1 Nisan 1926- 30 Haziran 1926 tarihleri arasını gösterir gelir cetvelinde 4189 kuruş[75], Bozkır Şubesinin 1 Temmuz 1926- 31 Eylül 1926 tarihlerindeki gelirlerini gösterir cetvelde 733 kuruş[76], Ermenek Şubesinin 1 Teşrîn-i evvel 1926-31 Kânûn-ı evvel 1926'ya kadar olan gelirlerinden 581 kuruş[77] çiçek günü hasılatı olarak belirtilmiştir.

Çiçek hâsılatı, bazı nahiye şubelerinin gelirleri arasında gösterilmiştir. Nitekim Konya merkezi ne bağlı Kızılviran nahiyesi şubesinin 1 Kânun-ı sânî 1927–31 Mart 1927 tarihleri arasındaki gelirlerinden 2900[78] kuruşu ve Akşehir Şubesine bağlı Altıntaş nahiyesi şubesinin 1 Temmuz 1926–12 Haziran 1927 tarihleri arasındaki gelirlerinin 4225 kuruşu[79] çiçek günü hâsılatı olarak verilmiştir.

Bazı kazalarda "*rozet tevzii"* konusunda, o kazanın yöneticilerin teşvik ve himayeleri de olmaktaydı. Nitekim Konya Merkezine bağlı Saideli (Kadınhanı) kazasında Hilâl-i Ahmer namına rozet tevzi eden ve kaza dâhilinde üye kaydı için mesai sarf eden Kaymakam Kazım Bey'e Hilâl-i Ahmer tarafından teşekkür edilmişti [80].

d. Hilâl-i Ahmer Bayram Gazetesi Geliri

Hilâl-i Ahmer Cemiyetini tanıtma aracı olarak da kullanılan *Hilâl-i Ahmer Bayram Gazetesi,* Ramazan ve Kurban Bayramlarının ilk gününden sonra yayınlanmayan günlük gazetelerin yerine, hem cemiyeti daha iyi tanıtmak, hem de bir gelir kaynağı olarak yayınlanıyordu[81].

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Konya Merkezi ve bu merkeze bağlı kazâ ve nahiye şubelerinin gelirleri arasında *Hilâl-i Ahmer Bayram Gazetesi* de yer almaktaydı. Gelir-gider

---

[72] **THAM**, No: 60, 15 Ağustos 1926, s.567.
[73] **THAM**, No: 60, 15 Ağustos 1926, s.567.
[74] **THAM**, No: 60, 15 Ağustos 1926, s.570.
[75] **THAM**, No: 60, 15 Ağustos 1926, s.571.
[76] **THAM**, No: 66, 15 Şubat 1927, s.224.
[77] **THAM**, No: 67, 15 Mart 1927, s.227.
[78] **THAM**, No: 70, 15 Haziran 1927, s. 413.
[79] **THAM**, No: 71, 15 Temmuz 1927, s. 474.
[80] THAM'da yayınlanan "Saideli" başlıklı haberde bu teşekkür şu ifadelerle dile getirilmişti:
"Ramazan bayramında Saideli ile nevahi ve kurasında rozet tevziatında teşvikâtta bulunan ve cemiyete yeniden aza kaydında fevkalâde himmet ve mesâisi mesbûk olan Kazâ kaymakamı Kâzım Beyefendi'ye şayân-ı takdir olan iş bu gayret ve muavenetinden dolayı takdîm-i teşekkürât ederiz." Bkz. **THAM,** No: 57, 15 Mayıs 1926, s. 436.
[81] Akgün-Uluğtekin, **aynı eser**, II. Kitap, s. 165.

cetvellerinde "*gazete hasılatı"* olarak belirtilen bu gelir kaynağı için de birkaç örnek vermek istiyoruz. Nitekim Ereğli Şubesinin 1 Kânûn-ı sânî 1926-30 Haziran 1926 tarihleri arasındaki gelirlerini gösteren cetvelde gazete hasılatı 350 kuruş,[82] Ermenek Şubesinin 1 Nisan 1927-30 Haziran 1927 tarihleri arasındaki gelirleri arasıda gazete hasılatı 600 kuruş[83] olarak belirtilmiştir

e. Şefkat Pulları Geliri

Şefkât Pulları, Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin düzenli gelir sağladığı bir kaynak olması düşünülerek, Türkiye Büyük Millet Meclisinin 16 Kânûn-ı evvel 1926 tarihinde çıkardığı bir kanunla hayata geçirilmişti. Bu kanuna göre; *"millî ve dinî bayramlarda mektup, telgraf ve kartpostallar üzerine, Hilâl-i Ahmer tarafından çıkartılacak olan şefkât pulları*" yapıştırılacaktı[84] . Bilahare uygulama alanı genişletilmişti. Nitekim; esnâf tezkereleri, sağlık ve aşı raporları,belediye ve tapu dairelerindeki işlem gören evraklara, sigorta poliçelerine, kimlik belgelerine, banka cüzdanlarına ve diğer bazı resmî evraklara da bu pulların yapıştırılmasına verilmiş ve uygulamaya konmuştu [85].

İncelediğimiz dönem içerisinde Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Konya Merkezinin ve bu merkeze bağlı kazâ ve nahiye şubelerinin gelirleri arasıda *"şefkât pulları"* da yer almıştır. Gelir cetvellerinde daha ziyade *"pul hasılatı* "olarak belirtilmiş olan bu gelir kaynağı için de birkaç örnek vermek istiyoruz.

Konya Merkezi'nin 1 Nisan 1926-20 Haziran 1926 tarihleri arasındaki gelir cetvelinde 9445 kuruş[86], 1 Teşrin-i evvel 1926-31 Kanûn-ı evvel 1926 tarihleri arasındaki gelir cetvelinde 51.278 kuruş[87], 1 Kânûn-ı sânî 1927-31 Mart 1927 tarihleri arasındaki gelir cetvelinde 74.003 kuruş[88], 1 Nisan 1927-30 Haziran 1927 tarihleri arasındaki gelir cetvelinde 63.302 kuruş[89] pul satış geliri olarak belirtilmiştir.

Kaza şubelerinde ise, Akşehir Şubesinin 1 Temmuz 1926- 30 Eylül 1926 tarihleri arasındaki gelirlerinden 12.500 kuruş[90], 1 Teşrin-i evvel 1926-31 Kanûn-ı evvel 1926 tarihleri arasındaki gelirlerinin 5000 kuruşu[91], Beyşehir Şubesinin 1 Nisan 1926-30 Haziran 1926 tarihleri arasındaki gelirlerinden 300 kuruş [92], Bozkır Şubesinin 1 Temmuz 1926-31 Eylül 1926 tarihine kadar olan gelirlerinin 1200 kuruşu[93], Ermenek Şubesinin 1 Teşrîn-i evvel 1926-31 Kânûn-ı evvel 1926 tarihleri arasındaki gelirlerinden 1233 kuruş[94] ve yine Ermenek

[82] **THAM**, No: 60, 15 Ağustos 1926, s. 570.
[83] **THAM**, No: 74, 15 Teşrîn-i evvel 1927, s. 68.
[84] Akgün-Uluğtekin, **aynı eser**, II. Kitap, s. 138.
[85] **Aynı eser**, s. 139.
[86] **THAM**, No: 60, 15 Ağustos 1926, s.567.
[87] **THAM**, No: 65, 15 Kânûn-ı sânî 1927, s. 192.
[88] **THAM**, No: 69, 15 Mayıs 1927, s. 376.
[89] **THAM**, No: 74, 15 Teşrin-i evvel 1927, s.68.
[90] **THAM**, No: 63, 15 Teşrin-i sânî 1926, s. 104.
[91] **THAM**, No: 66, 15 Şubat 1927, s. 224
[92] **THAM**, No: 60, 15 Ağustos 1926, s. 571.
[93] **THAM**, No: 66, 15 Şubat 1926, s. 224.
[94] **THAM**, No: 67, 15 Mart 1927, 227.

Şubesinin 1 Nisan 1927-30 Haziran 1927 tarihleri arasındaki gelirlerinden 2200 kuruşu[95] pul hasılatı olarak belirtilmiştir.

Nahiye şubelerinden ise, Akşehir Şubesine bağlı Altıntaş Nahiye Şubesinin 1 Temmuz 1926- 12 Haziran 1926 tarihine kadar olan gelirlerinden 2000 kuruş pul hasılatı olarak gelir cetvelinde belirtilmiştir[96].

f. Kurban Derileri geliri

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin önemli gelir kaynaklarından birisi olan "*kurban derilerinin toplanması ve bunların satışından elde edilen gelir"* uygulaması Cumhuriyet'ten önceki yıllarda da vardı[97]. Cumhuriyetin ilk yıllarında ise bu uygulama devam ettirilmiş ve hatta günümüze kadar gelmiştir.

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Konya Merkezi ile şubelerinin Genel Merkeze gönderdikleri gelir gider cetvellerinde "*kurban derileri hasılatı"* şeklinde yer alan bu gelirle ilgili olarak da bazı örnekler vermek istiyoruz: Konya Merkezi[1] nin 1 Nisan 1926-20 Haziran 1926 tarihleri arasındaki gelir cetvelinde 48.000 kuruş[98] , Akşehir Şubesinin aynı tarihler arasındaki gelir cetvelinde 23.789 kuruş, yine Akşehir Şubesinin 1 Temmuz 1926-30 Eylül 1926 tarihleri arsındaki gelirlerinden 17.000 kuruş[99] ve Beyşehir Şubesinin 1 Nisan 1926-30 Haziran 1926 tarihleri arasındaki gelirlerinden 36.068 kuruş[100] *"kurban derileri hasılatı"* olarak, gelir cetvellerinde belirtilmiştir.

g. Kurban Bayramı Geliri

Avrupa'da ve Amerika'da Salîb-i Ahmer Cemiyeti için bir gelir toplama günü olarak belirlenen *Churc Day (Kilise Günü)"*[101]uygulamasından esinlenen Hilâl-i Ahmer Cemiyeti yöneticileri de benzer bir uygulamayı ülkemizde yapmaya çalıştılar. Bu nedenle 1922 yılında alınan bir kararla *"Ramazan ve Kurban Bayramları'nın ilk günlerinde camilerde bağış toplanmasına"* başlandı. Bu uygulama ülkemizde "*Cami Günü",* camisi olmayan ülke dışındaki cemiyet merkezlerinde de *"Bayram Günü*" adıyla anılmıştır.

Konya Hilâl-i Ahmer Merkezi ve şubelerinin gelirleri arsında nadir de olsa "*bayram hasılatı"* yer almıştır. Nitekim Konya Merkezinin 1 Nisan 1926-20 Haziran 1926 tarihleri arasındaki gelirlerinin yer aldığı gelir cetvelinde Kurban Bayramı hasılatı olarak 250 kuruş belirtilmiş[102], aynı tarihler arasındaki Beyşehir Şubesinin gelirlerinden 1265 kuruşu Kurban Bayramı hasılatı oluşturmuştur[103].

---

[95] **THAM**, No: 68, 15 Teşrîn-i evvel 1927, s. 68
[96] **THAM**, No: 70, 15 Haziran 1927, s. 474.
[97] Akgün-Uluğtekin, **aynı eser**, II. Kitap, s. 153.
[98] **THAM**, No: 60, 15 Ağustos 1926, s.567.
[99] **THAM**, No: 63, 15 Teşrîn-i evvel 1926, s.104.
[100] **THAM**, No:60, 15 Ağustos 1926, s.571.
[101] Birinci Dünya Savaşı Esnasında Avrupa ve Amerika'daki hayır cemiyetlerinin ve özellikle Salîb-i Ahmer'in gelirlerini artırmaya yönelik bir uygulama başlatılmıştı. Bu uygulama, *"Churc Day"(Kilise* kiliselere gidip para toplamaları esasına *Günü)"* olarak da adlandırılan günde Salib-i Ahmer Yöneticileri dayanıyordu. Bkz Akgün-Uluğtekin., **aynı eser**, II. Kitap, s. 161
[102] **THAM**, No: 60, 15 Ağustos 1926, s. 567
[103] **THAM**, No: 60, 15 Ağustos 1926, s. 571.

h. Maden Suları Geliri

Manisa vilâyeti bünyesinde *"Sarıkız"* ve Afyon vilâyetine bağlı "*Gazlıgöl"* de çıkartılan maden sularının işletilmesi, 1926 yılında Hükümetçe alınan bir kararla Hilâl-i Ahmer Cemiyetine bırakılmıştı[104]. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, bu maden sularını hem işletecek ve hem de dağıtımını yapacaktı. Bu yolla cemiyete önemli bir gelir sağlanacaktı[105]. Gerçektende maden suyu geliri, başlangıcından günümüze kadar gelen zaman içerisinde cemiyet için önemli bir gelir kaynağı olmuştur.

Konya Hilâl-i Ahmer Merkezinin bazı yıllardaki gelir cetvellerinde "*maden suyu geliri"* de belirtilmiştir. Nitekim, Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Konya Merkezinin 1 Teşrîn-i evvel 1926- 31 Kânûn-ı evvel 1926 tarihleri arasındaki gelirlerinden 3500 kuruş[106], 1 Kânûn-ı sânî 1927-31 Mart 1927 tarihleri arasındaki gelirlerinden 4000 kuruş[107] ve 1 Nisan 1927-30 Haziran 1927 yılları arsındaki gelirlerinden 9500[108] kuruş "*maden suyu hasılatı"* olarak belirtilmişti.

i. Diğer Gelir Kaynakları

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Konya Merkezinin ve şubelerinin yukarıda verdiklerimizin dışında gelir cetvellerinde nadir de olsa belirtilen diğer bazı gelir kaynakları da mevcuttu. Bunları da şöyle sıralayabiliriz: Hilâl-i Ahmer Cemiyetince yaptırılan "*İmdâd-ı Sıhhi Levhaları"* satış hasılatı[109], Konya Merkezinin bankalarda bulunan parasının getirdiği "faiz" gelirleri[110], Konya Kadınlar Merkezi tarafından düzenlenen "*Müsamere"* hasılatı[111], Konya Merkezinin malı olup kiraya verilen binaların *"bedel-i icarı"* yani kira geliri"[112] ve yine Konya Merkezine ait olan ve Ziraat Mektebine füruht olunan (satılan) kamyonetin geliri[113].

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Konya Merkezinin ve bu merkeze bağlı kazâ ve nahiye şubelerinin gelir cetvellerinde dikkati çeken bir husus da toplanan gelirlerin bazen doğrudan Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Genel Merkezine, bazen de nahiye şubesi ise kaza şubesine, kazâ şubesi ise Konya Merkezine gönderilmesidir. Bazı gelir cetvellerinde ise hem Genel Merkeze hem de Konya Merkezine gönderilmiş gelirlerin varlığını görmekteyiz

---

[104] Akgün-Uluğtekin, **aynı eser,** s II. Kitap, s. 122.
[105] Hilâl-i Ahmer cemiyetince işletilen maden sularıyla ilgili geniş bilgi için bkz Akgün-Uluğtekin., **aynı eser**, II. Kitap, s. 122-132.
[106] **THAM,** No: 65, 15 Kânûn-ı sânî 1926, s. 192.
[107] **THAM**, No: 69, 15 Mayıs 1927, s. 376.
[108] **THAM**, No: 70, 15 Ağustos 1927, s. 519.
[109] Konya Merkezinin I Kânûn-ı sânî 1927-31 Mart 1927 tarihleri arasındaki gelir cetvelinde, gelirlerinden 1040 kuruş *"İmdâd-ı Sıhhi Levhaları"* satış geliri olarak verilmiştir. Bkz. *THAM,* No: 66, 15 Mart 1927, s.275 Ermenek Şubesinin 1 Teşrîn-i evvel 1926 tarihinden 31 Kânûn-ı evvel 1926'ya kadar olan gelirlerinden 360 kuruş *"imdâd-ı Sıhhi Levhaları"* satışından elde edilen gelir olarak gelir cetvelinde yer almıştır. Bkz. **THAM,** No: 66, 15 Mart 1927, s. 277.
[110] Konya merkezinin 1 Kânun-ı sânî 1927–31 Mart 1927 tarihleri arasındaki gelirlerinden 28.025 kuruş (**THAM**, No: 69, 15 Mayıs 1927, s. 376) ve yine 1 Nisan 1927–30 Haziran 1927 tarihleri arasındaki Gelirlerinden 39.500 kuruş (**THAM**, No: 72, 15 Ağustos 1927, s. 519) gelir cetvellerinde *"faiz"* geliri olarak belirtilmiştir.
[111] **THAM**, No: 72, 15 Ağustos 1927, s. 519.
[112] **THAM**, No: 72, 15 Ağustos 1927, s. 519.
[113] Kamyonet, Ziraat Mektebine 90.000 kuruşa fürûht edilmiş, yani satılmıştı. Bkz. **THAM,** No: 65, 15 Kânûn-ı sânî 1926, s. 192.

Nitekim Konya Merkezinin 1 Temmuz 1340(1924)-1 Eylül 1340(1924) tarihleri arasındaki gelirlerinin belirtildiği gelir cetvelinde 38.885 kuruş "*şuabattan irsalât"* olarak belirtilmiştir[114]. Konya Merkezinin 1 Nisan 1926-20 Haziran 1926 tarihleri arasındaki gelirleri arasında 55.000 kuruş Ilgın, 5715 kuruş Ereğli, 1195 kuruş Sultaniye (Karapınar), 60.000 kuruş Akşehir Şubelerinden gönderilen irsâlatı olarak gösterilmiştir[1115] 1 Teşrîn-i evvel 1926-31 Kanûn-ı evvel 1926 tarihleri arasındaki Konya Merkezinin gelir cetvelinde 30.000 kuruş Karaman, 20.000 kuruş Ilgın, 20.000 kuruş ise Konya Merkezine bağlı Kızılviran Nahiye Şubelerinden gönderilen "*irsâlat*" olarak belirtilmiştir[116]. Yine Konya Merkezinin 1 Kanun-ı sânî 1927-31 Mail 1927 tarihleri arasındaki gelirlerinden 183.572 kuruş[117], 1 Nisan 1927 tarihinden 30 haziran 1927 tarihine kadar olan gelirlerinden ise 98.555 kuruş[118] *şuabattan irsâlat"* olarak gelir cetvelinde belirtilmiştir

4. Konya Merkezi ve Bağlı Şubelerinin Tediyâtları (Ödemeleri)

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Konya Merkezi ile kendisine bağlı kazâ ve nahiye şubelerinin gelir- giderlerinin yer aldığı cetvellerin gider kısmında; *"Merkez-i Umıınüye'ye irsâlat[119] muavenet-i muhtelife, mesârif-i idare, mesârif-i imdâdiye[120], Konya Merkezi'ne irsâlat" [121]* gibi adlarla merkez veya şubelerin giderleri belirtilmeye çalışılmıştır. Bunun dışında Konya Merkezinin gider cetvellerinde diğer bazı gider çeşitleri belirtilmiştir. Nitekim bunlar arasında; Maden suyu masrafı ve nakliye ücreti[122], Pul satın alma ücreti gibi[123].

5. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Konya Merkezi ve Şubelerinin Yardım Faaliyetleri

Millî Mücadele yıllarında Konya Hilâl-i Ahmer Merkezi sahip olduğu ve sağladığı imkânlarla hem askerlerimize ve hem de sivil halka elinden geldiğince yardımlarda bulunmuştu. Cumhuriyetsin ilânından sonra da cemiyet, yine ülke genelindeki ve Konya vilâyeti dâhilindeki yardım faaliyetlerine devam etmişti. Konya Merkezinin bu dönemdeki ilk

---

[114] **THAM**, No: 47, 15 Nisan 1341 (1925), s. 410.
[115] **THAM**. No: 60, 15 Ağustos 1926, s. 567.
[116] **THAM**, No: 65, 15 Kâııûn-ı sânî 1926, s. 192.
[117] **THAM**, No: 69, 15 Mayıs 1927, s. 376.
[118] **THAM**, No: 72, 15 Ağustos 1927, s. 519.
[119] İncelediğimiz yıllar arasındaki bütün gelir gider cetvellerinde toplanan gelirlerin bir kısmı, Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Genel Merkezi'ne düzenli olarak gönderilmiştir
[120] Konya Merkezinin 1 Kânûn-ı sânî 1926-31 gaye-i Mart 1926 tarihleri arasındaki gider cetvelinde 30116 kuruş ve Akşehir Şubesinin 1 Temmuz 1341 (1925)-30 Eylül 1341 (1925) tarihleri arasındaki gider cetvelinde 21.000 kuruş *"mesârifi imdâdiye"* olarak gösterilmiştir. Bkz. **THAM**. No: 57, 15 Mayıs 1926, s. 430-431
[121] Akşehir Şubesinin 1 Nisan 1926-30 Haziran 1926 tarihleri arasındaki gider cetvelinde 60.000 kuruş *(***THAM**, No: 60, 15 Ağustos 1926, s. 567). Ereğli Şubesinin 1 Kânûn-ı sânî 1926-30 Haziran 1926 tarihleri arasındaki gider cetvelinde 26.615 kuruş. Bkz. **THAM**, No: 60. 15 Ağustos 1926, s. 567.
[122] Konya Merkezinin 1 Teşrîn-i evvel 1926-31 Kânûn-ı evvel 1926 tarihleri atasındaki gider cetvelinde 1230 kuruş Alaşehir Maden Suyu Nakliye Ücreti olarak belirtilmiştir .Konya Merkezinin 1 Kânûn-ı sânı 1927 tarihinden 31 Mart 1927 tarihine kadar olan gider cetvelinde 343 kuruş Maden suyu masrafı (**THAM,** No: 69, 15 Mayıs 1927, s. 376) ve yine Konya Merkezinin 1 Nisan 1927 tarihinden 30 Haziran 1927 tarihine kadar olan gider cetvelinde 1027 kuruş Maden suları masârifatı olarak belirtilmiştir. Bkz. **THAM**, No: 70, 15 Ağustos 1927, s. 519.
[123] Konya Merkezinin 1 Kânûn-ı sâni 1927 tarihinden 31 Mart 1927 tarihine kadar olan gider cetvelinde 4140 kuruş *(***THAM**, No: 69, 15 Mayıs 1927, s. 376) ve yine Konya Merkezinin 1 Nisan 1927 tarihinden 30 Haziran 1927 tarihine kadar olan gider cetvelinde 3177 kuruş *"pullar bey'ası"* olarak belirtilmiştir. Bkz. **THAM,** No: 65, 15 Kânûn-ı sânî 1926, s. 192.

ciddi yardımı Lozan Antlaşmasından sonra Mübadele yolu ile Türkiye'ye gelen Türk ve Müslümanların, yani muhacir ve göçmenlerin yardımına koşmak olmuştur.

Mübadele yoluyla Türkiye'ye gelecek olan bu muhacir ve göçmenlerin yerleştirilecek' Tİ bölgeler *"İmar İskân ve Mübadele Vekâleti"* tarafından belirlenmişti. Yapılan bu düzenlemede Türkiye, 10 iskân bölgesine ayrılmıştı. Bu bölgelerden 9 uncusu *"Konya İskân ve İmâr Mıntıka Müdüriyeti"* olarak nitelendirilmişti "[124]. Konya Bölgesi içerisinde Konya'nın dışında Niğde, Kayseri, Aksaray, Kırşehir de bulunuyordu"[125]. Bu mıntıkanın merkezi de Konya olacaktı.

Mübadele hususunda İmar İskân ve Mübadele Vekâleti ile Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Genel Merkezi ortak bir çalışma programı hazırlamışlardı. Bu program çerçevesinde Hilâl-i Ahmer Cemiyeti diğer bazı mıntıka müdürlüğü merkezlerinde olduğu gibi "*Konya Mıntıka Müdürlüğü"* merkezinde de bir murahhas bulunduracaktı. Murahhaslar, bulundukları bölgelerdeki Hilâl-i Ahmer merkez ve şubelerinin göçmenlere azamî yardım edebilmeleri için toplanacak iânelerin, mıntıka müdürleriyle istişare etmek suretiyle veya vekâleten tebliğ olunacak esaslara göre sarf ve kullanılmasına çalışacaklardı[126].

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Genel Merkezi 9. Konya bölgesi içerisinde yer alan Niğde'de 20, Mersin'de 50 yataklı hastanelerin mübadele ile gelenlere tahsisini kararlaştırmış ve Konya'ya da iki seyyar tabip görevlendirmişti. Nitekim bu tabiplerden birisi Dr. Hakkı Şinasi Paşa idi[127].

Mübadelede Konya birinci derecede önemli bir iskân bölgesi olarak düşünülmemişti. Ancak gelen muhacir ve göçmen sayısının fazlalığı dolayısıyla Konya'ya az sayıda da olsa muhacir ve göçmen gönderilmiştir. Nitekim Ocak 1924'de Türkiye'ye gönderilen muhacir ve göçmenlerden243'ü Konya ve çevresinde iskân edilmişti [128].

Mübadele süresince gerek Konya vilâyeti ve gerekse Konya İmâr İskân ve Mübadele Mıntıkası içinde yer alan bölgelere yeni muhacir ve göçmen yerleşimleri olmuştu. Ancak ne kadar göçmenin Konya ve civarına yerleştirildiğine dair verilen sayılarda farklılıklar bulunmaktadır. Nitekim "*Mübadillerin Yerleştirildikleri İllere Göre Aile ve Nüfus Miktarlarıyla Bunlara Verilen Taşınmaz Malların*" belirtildiği istatistiksel bir tabloda Konya'ya ilişkin şu bilgiler vardır[129]:

Gelen Aile Adeti	1021
Nüfus Sayısı	4023
Tahsis Edilen Ev	1021
Tahsis Edilen Dükkân	156
Tahsis Edilen Toprak (dönüm)	33858
Tahsis Edile Bağ (dönüm)	32

[124] **THAM**, No: 28. 15 Kânûn-ıevvel 1339 (1923), s. 104.
[12] Akgün-Uluğtekin[5], aynı eser, II. Kitap, s. 21.
[126] Çapa, **aynı tez**, s. 266-267.
[127] Çapa, **aynı tez**, s. 268.
[128] Çapa, **aynı tez**, s. 294.
[129] M. Yıldırım Ağanoğlu, **Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanların Makûs Talihi Göç**, Kum saati Yay., İstanbul 200 L s.298, Tablo No: 12.

Tahsis Edilen Bahçe (dönüm)	492

Diğer taraftan Dâhiliye Vekili ve Mübadele Vekâleti Vekili Recep Bey'in, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunduğu bir malumatta Aralık 1924 tarihinde kadar gelen mübadillerden 29.189'u Konya'da iskân edilmişti[130]. Konya'nın yanı sıra en fazla mübadil yerleştirilen yer Niğde idi. Konya İmâr İskân ve Mübadele Mıntıkası içerisinde bulunan Niğde'ye 15.668 muhacir ve göçmen yerleştiilmişti[131].

Bütün ülkede olduğu gibi Konya'da da Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, gelen muhacir ve göçmenlerin ihtiyaçlarıyla yakından ilgilenmişti. Sağlık araç gereçleriyle, giyim ve yiyecek maddelerinin muhacir ve göçmenlere ayrılan yerlere taşınması, gerekli aşıların yapılması, yaşlılarla çocukların bakımı, hastaların tedavisi gibi konularda azamî bir gayret içine girmişti. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Konya Merkezi, bu yardımların büyük bir kısmını kendi imkânları ve topladığı yardımlarla sağlamaktaydı. Ancak zaman zaman cemiyetin genel merkezi tarafından muhacirlere verilmesi amacıyla yardım malzemesi de gönderiliyordu.

Nitekim konuyla ilgili verilen bir bilgide *"Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Genel Merkezi Konya ve civarına sevk edilen muhtac-ı muavenet muhacirlere ve çocuklarına tevzi edilmek üzere yeniden 250 battaniye, 250 fanila, 150 elbise, 500 çift çorap, 500 don ve 500 gömleğin Konya Hilâl-i Ahmer Merkezi 'ne gönderildiği*" belirtilmektedir[132]

Konya Hilâl-i Ahmer Merkezi'ni yardım hizmetleriyle ilgili THAM'da verilen bir haberde

"Konya Merkezi 'nin 336 senesi Ağustosundan 339 senesi Kânûn-ı evveli gayesine kadar ciddi ve mütemâdi gayret ve mesâisi neticesinde 2. *558.382 guruş gibi mühim mikdar varidat temin etmiş ve bundan 753.189 guruşunu Ankara murahhaslarımıza nakden irsal eylediği gibi 1.618.019 guruşunu da sıhhiye-i askeriye ve memleket hastahânelerine ve muhtâcine yardım maksadı uğruna sarf-ı ihtiyar etmişdir*" demektedir[133].

Bu bilgiden de anlaşılacağı gibi Konya Hilâl-i Ahmer Merkezi, Genel Merkez'in takdir ve teşekkürlerini ifade edecek düzeyde büyük meblağlarda yardım toplamış ve bu yardımların büyük bir kısmını da Konya'daki yaralı askerlerin bakımına, memleket hastanelerine ve yardıma muhtaç olan kesimlere dağıtmıştır.

---

[130] Bu bilgi için bkz. Nedim İlpek, **Mübadele ve Samsun,** Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2000.s.70.
[131] Kemal Arı, ***Büyük Mübadele Türkiye'ye Zorunlu Göç (1923-1925),*** Tarih Vakfı Yurt Yay. İstanbul 1995, s. 113.
[132] **THAM**, No: 43, 15 Mart 1341 (1925), s. 277
[133] THAM, No: 30, 15 Şubat 1340 (1924), s. 197.

Konya Hilâl-i Ahnıer Merkezi'nin celp, cem ve sarf eylediği eşyâ-yı ayniye listesidir:

Eşyanın Cinsi	**Miktarı**	
Don	4506	adet
Gömlek	4532	adet
Çorap	5053	çift
Eldiven	34	çift
Battaniye	100	adet
Dikiş makinesi	3	adet
Kaput	35	adet
Astar	290	top

Amerikan bezi	10	top
Siyah saten	35	arş un
Kaput Bezi	68	top
Kundura	90	çift
Pabuç	185	çift
Makara	41	deste
Nal	1000	adet
Mıh	400	adet

Kuru fasulye	75	kıyye
Mercimek	75	kıyye
Nohut	50	kıyye
Bakır su tası	62	adet
Yatak	1443	adet
Çarşaf	1255	adet
Yastık	1501	adet
Yaz ve güz yünü	2528	kıyye
Alaca	2	top
Keçe külâh	8	adet
Sabun	22	kıyye
Sedye	1	adet
Pamuk	957	kıyye

Muâlece (İlaç) şişesi	193	adet
Çifte tabak	193	adet
Çifte kâse	137	adet
Toprak tabak	188	adet
Toprak kâse	62	adet
Bakır sahan	1	adet
Bakır çorba tası	5	adet
Maden kaşık	221	adet
Maden çatal	45	adet
Maden bıçak	1	adet
Tahta boyalı kaşık	750	adet
Su bardağı	5	adet
Mintan	3	adet
Pantolon	1	adet

Çaket	2	adet
Gecelik takyesi	1	adet
Kuşak	1	adet
Bikle (biçimli) battaniye	6	adet
Asker matarası	22	adet
Koyun derisinden mamul gocuk	10	adet
Sülfatu Kinin	500	gram
Sargılık diilbent	3	top
Keten tahmi	90	kıyye
Mektup kâğıdı ve zarf	3500	adet
Yazı kâğıdı	1000	adet
Koyun	20	Re's (baş)
Keçi	11	re's
Kuzu	15	re[1] s
Tütün	200	paket
Eğrilmiş yün ipi	855	kıyye
Yoğurt	18	kıyye
Yorgan	1505	adet

[134] **THAM**, No:31, 15 Mart 1340 (1924), s. 221-222.

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi Konya Merkezi, gerek Genel Merkez'den getirttiği ve gerekse yardımlar şekliyle topladığı iğneden ipliğe kadar birçok malzemeyi ihtiyacı olan kesimlere dağıtmıştır.

III. MUSTAFA KEMAL PAŞANIN HİLÂL İ AHMER CEMİYETİ KONYA MERKEZİ'NE YAPTIĞI ZİYARETLER

Millî Mücâdele'nin büyük kumandanı Mustafa Kemal Paşa, Konya'ya yaptığı ziyaretlerinin bazılarında Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Konya Merkezi'ni ya ziyaret etmiş, veya Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Konya Merkezi ve Hanımlar Merkezi'nin düzenlediği faaliyetlere iştirak etmiştir.

Büyük Taarruz'un hazırlıklarının yoğun bir şekilde devam ettiği günlerde 1-4 Nisan 1922 tarihleri arasında Mustafa Kemal Paşa Konya'ya gelmişti[135]. Ziyaretin esas amacı, cepheyi teftiş etmek ve yapılan hazırlıkları yerinde görmekti. Beraberinde Rus Büyükelçisi Aralof ve Azerbaycan Büyükelçisi İbrahim Abilyof da vardı. Mustafa Kemal Paşa ve beraberindeki misafirleri bu ziyaretleri esnasında Konya'daki Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Konya Hanımlar Merkezi'ni de ziyaret etmişlerdi. Ziyareti sırasında Mustafa Kemal Paşa, yaptığı konuşmada Konya Hanımlar Merkezi'nin çalışmalarını takdirle karşıladığını ifade etmişti[136]. Yine bu ziyareti esnasında Konya'da İzmir Yurdu tarafından Hilâl-i Ahmer Cemiyeti yararına düzenlenen *"At Koşusuna "* katılmıştı[137] .

Mustafa Kemal Paşa, Büyük Zafer'den sonra çıktığı yurt gezisi esnasında 20 Mart-23 Mart 1923 tarihleri arasında da Konya'ya gelmişti. Bu gezisi sırasında beraberinde bir çok devlet erkânı ile birlikte yeni evlendiği eşi Latife Hanım da bulunuyordu. Konya'ya gelişinin ertesi günü yani 21 Mart 1923 Çarşamba günü Mustafa Kemal Paşa ve beraberindekiler, öğleden sonra saat 17.30 civarında Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Konya Hanımlar Merkezi'nin düzenlediği çaya geldiler.

Türk Ocağı Konya Şubesi salonunda düzenlenen bu çay ziyareti esnasında Hilâl-i Ahmer Hanımlar Merkezi adına bir hanım konuşma yapmıştı. Bu konuşmadan sonra Mustafa Kemal Paşa, yaptığı cevabî konuşmasında şunları söylemişti:

"Muhterem Hanımlar ve Beyler

Bu dakikada Konya'nın çok seçkin ve değerli kanunlarıyla, çok değerli aydın hemşirelerimizle ve kendine refakat eden arkadaşlarıyla hep bir arada bulunmaktan çok memnun ve mütehassisim. Bize böyle memnunluk veren, değerli dakikalar hazırlayan Konya Hilâl-i Ahmer Kadınlar Şubesini teşkil eden hanımefendilere özet olarak teşekkürlerimi arz ederim. Bilhassa hemşiremiz söyledikleri nutukla memleketimizin kırk yıldır yaşadığı hayatı, geçirdiği devirleri pek değerli ve pek veciz surette hülâsa buyurdular. Bunu açıklamak için bir kelime bile hatırlatmak ve eklemek istemiyorum. Sözlerimi bu sûretle tasviple zib'etdikden sonra şunu ilâve edeyim ki, Hilâl-i Ahmer Cemiyetinin ve bilhassa bu ulvî cemiyette pek büyük bir faaliyet ve dirayetle fedakarlıklar gösteren muhterem hanımlarımızın askerî hareketlerde, Millî Mücâdelenin başarıya ulaşmasında gösterdikleri himmet ve yardım orduya yapılan hizmetlerin diğerlilerinden birini teşkil etmektedir. Orduların Başkumandanı sıfatıyla yüksek heyetinize teşekkürlerimi sunarını [138].

Şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da azimle çalışarak memleketimize daha çok hizmetler ifa edeceğinize eminim ".

Görüldüğü gibi Mustafa Kemal Paşa, Türk Orduları Başkumandanı olarak Hilâl-i Ahmer Cemiyeti ve bu cemiyetin Hanımlar Merkezi'nin Millî Mücadele'de çok büyük hizmetler yaptığını ifade etmiş ve cemiyetin Konya Hanımlar Merkezi'ne teşekkür etmiştir.

---

[135] Mehmet Önder, **Atatürk Konya'da**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1989, s. 10.
[136] Bkz. Çapa, **aynı tez**, s. 74.
[137] Önder, **aynı eser**, s. 19.
[138] Önder, aynı eser, s. 41

SONUÇ

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Konya Merkezi, bütün ülke genelinde olduğu gibi Millî Mücadele'den sonra yani Cumhuriyet'in ilk yıllarında üye sayısında bir düşüş ve mevcut üyelerin aidatlarının ödenmesinde bazı güçlükler yaşamıştı. Ancak bu süreklilik arz etmemiş, hayırsever Konya halkı, bu insanî yardım kuruluşuna lâyık olduğu mevkii ve değeri vermeye devam etmişti.

Nitekim; bir süre sonra Konya Hilâl-ı Ahmer Cemiyeti, Millî Mücâdele yıllarında olduğu gibi Cumhuriyet'in ilk yıllarında da bir yardım cemiyeti olarak büyük vazifeler ifa etmiştir. Öyle ki, topladığı yardımlarla hem Genel Merkez kasasına önemli gelir sağlamış hem de Konya ve civarındaki fakir ve yardıma muhtaç halka önemli boyutlarda yardımlarda bulunmuştu. Konya Merkezi'nin bu çalışmaları, Genel Merkez tarafından takdirle karşılanmış, Konya Merkezi yöneticilerine teşekkür edilmişti.

Cumhuriyetin ilk yıllarında Konya Hilâl-i Ahmer Merkezi, Konya vilâyetine bağlı bir çok kazâ ve bazı kazalara bağlı nahiyelerde şubeleri olan büyük bir merkezdi. Konya Merkezi'ne bağlı şube sayılarının çokluğu bir avantaj teşkil etmişti. Bu avantaj, hem gelir açısından hem de yardım faaliyetleri açısından olmuştur diyebiliriz. Gerçekten de Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Genel Merkezi'ne büyük meblağlarda para gönderen Konya Merkezi'nin yardım faaliyetleri de Konya vilâyetinin sınırlarının dışına taşmıştı.

Konya Hilâl-i Ahmer Merkezi, Lozan Antlaşması ile Türkiye'ye gelen muhacir ve göçmenlerin ihtiyaçlarının karşılanmasında da büyük gayret ve hizmetlerde bulunmuştur. Mübadillerin iskânları, iaşelerinin temin edilmesi ve sağlıkları gibi hususlarda önemli faaliyetler içerisinde olmuştur.

Savaş sonrası Türk halkının karşı karşıya kaldığı o yoksulluk ve sefalet günlerinde Konya Merkezi, fakir ve muhtaçlara, öksüz ve yetimlere sahip çıkmış ve gelir cetvellerinde belirtildiği şekliyle *"muaveııet-i imdâdiye"* ye koşmuştur.

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Konya Merkezi, Genel Merkez'e gelir ve giderlerinin belirtildiği hesap cetvellerini düzenli olarak göndermiş, genel merkezce alınan kararlara ve gönderilen talimatlara riayet etmiştir. Cemiyete gelir sağlanması için Genel Merkezce kararlaştırılan yeni gelir kaynaklarının Konya Merkezi ve şubelerince dikkate alındığını ve bu hususlarda faaliyetlerde bulunularak gelir elde edildiği görülmektedir.

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Konya Hanımlar Merkezi de Konya Merkezi gibi Cumhuriyet'in ilk yıllarında oldukça faal bir merkez olmuştu. Nitekim Mustafa Kemal Paşa'nın Konya'ya yaptığı ziyaretlerde Konya Hanımlar Merkezi'nin çalışmalarını takdir etmiş ve yöneticilerini tebrik etmişti.

Millî Mücadele yıllarında olduğu gibi Cumhuriyet'in ilk yıllarında da Konya Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, Konya halkıyla iç içe olmuştur. Cemiyetin *"İdare Heyetlerindeki*" yapılanmadan bu durum anlaşılmaktadır. Nitekim, askerî ve idarî yöneticilerin yanında eşraftan, tüccardan ve halktan temsilciler, cemiyetin yönetim kadrolarında görev almışlar ve faaliyetlerde bulunmuşlardır.

KAYNAKLAR

Kitaplar;

AĞANOĞLU, M. Yıldırım, **Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanların Makûs Talihi**
Göç, Kum Saati Yay., İstanbul 200 L s.298, Tablo No: 12.
AKGÜN, Seçil Karal - ULUĞTEKİN, Murat, **Hilâl-i Ahmer'den Kızılay'a**, I. Kitap, Ankara 2000 ,
AKGÜN, Seçil Karal - ULUĞTEKİN, Murat **,Hilâl-i Ahmer'den Kızılay'a**, II. Kitap, Ankara 2001.
ARI, Kemal, **Büyük Mübadele Türkiye'ye Zorunlu Göç (1923-1925),** Tarih Vakfı Yurt Yay. İstanbul 1995.
İPEK, Nedim, **Mübadele ve Samsun,** Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2000.
ÖNDER, Mehmet **Atatürk Konya'da**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1989.

Dergiler

Türkiye Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Mecmuası, (THCM)

THAM, No: 28. 15 Kânûn-ıevvel 1339 (1923),
THAM, No: 29, 15 Kânun-ı sânî 1340 (1924).
THAM, No: 30, 15 Şubat 1340 (1924).
THAM No:31, (15 Mart 1340/1923).
THAM, No: 34, 15 Haziran 1240(1924).
THAM, No: 44, 15 Nisan 1341(1925).
THAM, No:64, 15 Kânûn-ı evvel 1926.
THAM, No: 65, 15 Kanun-ı sani 1926.
THAM, No: 66, 15 Şubat 1927.
THAM, No: 67, 15 Mart 1927.
THAM, No: 48, 15 Ağustos 1925.
THAM, No: 47, 15 Nisan 1341 (1925),
THAM, No: 49, 15 Teşrîn-i sânı 1340 (1924**HAM,** No: 57, 15 Mayıs 1926.
THAM, No: 58, 15 Ağustos 1926.
THAM, No:59, 15 Temmuz 1926.
THAM, No: 60, 15 Ağustos 1926.
THAM, No: 63, 15
THAM, No: 68, 15 Teşrîn-i evvel 1927
THAM, No: 69, 15 Mayıs 1927.
HAM, No: 70, 15 Ağustos 1927.
T THAM, No: 71, 15 Temmuz 1927.
THAM, No: 72, 15 Ağustos 1927
THAM, No:72, 15 Ağustos 1927.
THAM, No: 74, 15 Teşrîn-i evvel 1927.
THAM, No:75, 15 Teşrin-i Sânî 1927.

Resim 1: Konya Hilâl-i Ahmer Merkezi tarafından mubayaa olunan İstasyon caddesindeki binanın diğer cephesinden görünüşü. **THAM**, 15 Teşrin-isani 1927, Yedinci sene, No: 75,s.107

Resim 2: Konya Hilâl-i Ahmer Merkezi tarafından mubayaa olunan İstasyon caddesindeki binanın ön cephesinden görünüşü. THAM, 15 Teşrin-isani 1927, Yedinci sene, No: 75,s.106.

قونیه هلال احمر مرکزی طرفندن مبایعه اولنان استاسیون جاده‌سنده‌کی بناتك ارقه جبهه‌سندن کورونوشی
Nouvel édifice du Croissant-Rouge du vilayet de Conia (vu de côté)

Resim 3:Konya Hilâl-i Ahmer Merkezi tarafından mubayaa olunan İstasyon caddesindeki binanın arka cephesinden görünüşü. **THAM,** 15 Teşrin-isani 1927, Yedinci sene, No: 75,s.108

Resim 4(üst sol): Azadan Erzincanlı Binbaşı Mehmet Hulusi Bey
Resim 5(üst sağ): Veznedar, Tüccardan Ahibaba Zade Yusuf Ziya Efendi
Resim 6.(alt sol): Azadan Mutayab Zade Eşrâftan Refet Efendi
Resim 7 (alt sağ): Konya Mahkemesi İstinaf Mahkemesi Reis-i Sabıkı Azadan
Ahmet Necati Bey T**HAM**, No: 39, 15 Teşrin-i sani 1340(1924), s.89.

قونیه هلال احمر مرکزی

هلال احمر مقاصد خیریه‌صنی سنه‌لردن‌بری تعب ناشناس بر عزم و ایمانله نشر و تعمیم ومساعیسنی پك بیوك موفقیتلرله تتویج ایدن قونیه هلال احمر هیئت مرکزیه‌سی :

رئیس اول کورا کی زاده وهبی افندی
Vehbi Effendi
président du Croissant-Rouge de Conia

رئیس ثانی ومعارف مدیر سابق محمد فرید بك
Mehmed Ferid Bey.
vice-président du C. R. de Conia

Resim 8(üst): Reis-i Evvel Gevraki zade Vehbi Efendi
Resim 9(alt): Reis-i sani ve Maarif Müdürü Mehmed Ferid Bey
THAM, No: 39, 15 Teşrîn-i sani 1340(1924), s.88

Resim 10: Katip, Nakip zadelerden Mehmed Yümni Efendi
THAM, No: 39, 15 Teşrîn-i sani 1340(1924), s.88

Resim 11: Hilâl-i Ahmer Meclis-i Umumisine Riyaset Eden Konya Mebusu Muhteremi Refik Beyefendi, **THAM**, 15 Ağustos1341(1925), Beşinci sene, No:48,s.88.

Resim 12: Hilâl-i Ahmer Meclis-i Umumisinde Konya Murahhası Hüseyin Hüsnü Bey. **THAM,** 15 Kânûn-ı sânî1340(1924), Üçüncü sene, No:29,s.135.

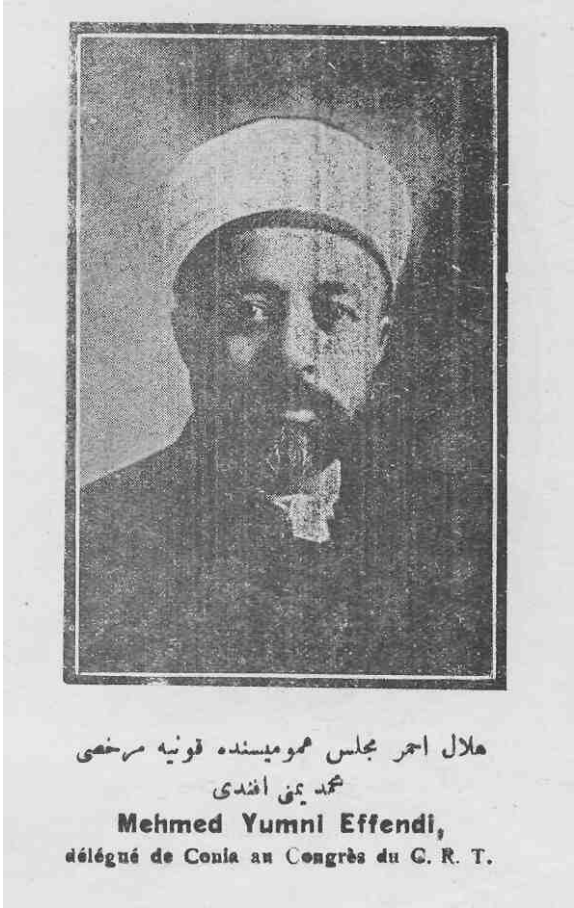

Resim:13 Hilâl-i Ahmer Meclis-i Umumisinde Konya Murahhası Mehmet Yümni Efendi.
THAM, 15 Teşrîn-isani 1340, Dördüncü sene, No: 39,s.88

Resim 14: Konya'da Rozet Tevziatı İntibaatından.
THAM, 15 Ağustos 1927, Altıncı sene, No:72,s.511

٢٩ تشرين اول جمهوريت بايرامنده قونيه‌ده هلال احمر منفعتنه روزمت توزيع ايدن بر «غروپ»
Groupe distribuant les fleurettes du C. R.

Resim 15: 29 Teşrin-evvel Cumhuriyet Bayramında Konya'da Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Menfaatine Rozet Tevzi Eden Bir Grup. **THAM**, 15 Teşrin-isani 1340, Altıncı sene, No:63,s.99.

سعيد ايلى نام ديكرله قادين خانده ، رمضان بايرامنده ، روزمت توزيع ايدن
مينى مينى ياورولرى كوسترن غروپ
Groupe d'enfants distr buant la fleurette du C R. à Saïd Ili.

Resim: 16 Saiteli Nam-ı diğer Kadınhanı'nda, Ramazan Bayramında, Rozet Tevzi Eden Mini Mini Yavruları Gösterir Grup. **THAM**, 15 Haziran 1926, Beşinci sene, No:58,s.470

سعید ایلی هلال احمر شعبهسی هیئتی
Groupe représentant le Comité du C. R. de Saïd Ili.

Resim:17 Saiteli Hilâl-i Ahmer Şubesi Heyeti **THAM**, 15 Haziran 1926, Beşinci sene, No:58,s.471.

برامده (روزمت) توزیع ایدن آرمناکده رشادیه وراهبر ترق مکتبلری اعضاسیدر
Groupe d'élèves des écoles d'Armenak chargés de distribuer la fleurette rouge

Bayram'da Rozet Tevzi Eden Ermenek'te Reşadiye ve Rehber-i Terakki Mektepleri Ademeri. **THAM**, No: 45, 15 Mayıs 1341(1925), s.351.